

Turizmus a Nyugat-Dunántúlon

2012. szeptember

Tartalom

Bevezetés.....	2
Összefoglalás.....	3
A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás helye a régió társadalmi-gazdasági életében.....	4
A gazdasági ág hozzájárulása a nemzetgazdaság teljesítményéhez.....	4
A vállalkozások szervezeti jellemzői.....	5
Beruházások.....	7
Foglalkoztatás.....	9
Turisztikai adottságok.....	11
Természetföldrajz.....	11
Településszerkezet.....	12
Közlekedés.....	13
Kulturális programok.....	14
Az idegenforgalom helyzete.....	16
A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása.....	16
A kereskedelmi szálláshelyek látogatottsága.....	17
Turisztikai bevételek.....	21
Egyéb szállásadás.....	23
Kereskedelem és vendéglátás üzlethálózata.....	24
Turisztikai célpontok.....	26
Tájvidékek.....	26
Üdülőhelyek.....	30
Városok.....	33

Táblázatok

Függelék

Megjegyzések

Jelmagyarázat

További információk, adatok (linkek)

Bevezetés

A szálláshelyeken eltöltött éjszakák száma alapján Nyugat-Dunántúl Magyarország második leglátogatottabb régiója. Vonzerejét változatos természeti környezete, tavai, folyói, épített és kulturális öröksége, s nem utolsósorban határmenti fekvése jelentik.

A gazdasági környezet, a megvalósult fejlesztések és a turisták szokásainak változása következtében a különböző kategóriába sorolt szálláshelyek látogatottsága az ezredfordulót követő időszakban jelentősen módosult mind a belföldi és a külföldi vendégek arányát, mind a határon túlról érkezők nemzetiség szerinti összetételét tekintve.

Kiadványunkban a Nyugat-Dunántúlon működő kereskedelmi és magán-szálláshelyek látogatottságának főbb sajátosságait mutatjuk be. A régión belül kisebb területi egységeket is meghatározunk, melyek kiemelkedő szerepet töltenek be a térség turizmusában. A forgalom nagysága és közös jellemzők alapján így üdülőhelyeket, városokat, valamint öt tájegységet is megkülönböztetünk. A vendégforgalom mellett kitérünk a turizmust befolyásoló adottságok bemutatására, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ág régió gazdaságában betöltött szerepére.

Összefoglalás

Nyugat-Dunántúl a változatos természeti környezet, a gazdag épített örökség és a színes kulturális lehetőségek, programok révén a turisták kedvelt utazási célpontja, melyet a szálláshelyeken eltöltött idő is jelez. Közép-Magyarországot követően itt fordul meg a legtöbb vendég és itt regisztrálják a legtöbb éjszakát az országban. A turizmus gazdasági szerepét a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ág bruttó hozzáadott értékben képviselt súlya is mutatja, ami a többi ágazat kedvező teljesítménye révén ugyan csökkenő tendenciát mutat, azonban még mindig magasabb az országosnál. Az elmúlt időszakban az ágazatban megvalósult beruházások a kereskedelmi szálláshelyek kapacitását számottevően bővítették. A fejlesztések különösen a szállodai szolgáltatások területén eredményeztek változást, így a férőhelyek mind nagyobb hányada található hotelekben, ezen belül is a magasabb színvonalat képviselő négy- és ötcsillagos egységekben.

A szálláshelyek látogatottsága a gazdasági válság következtében megtorpanást jelentő 2009. kivételével a 2000 óta eltelt időszakban mindvégig növekvő tendenciát mutatott. Ezen belül a külföldi érdeklődés súlya mérséklődött, a belföldi forgalom viszont egyre nagyobb szerepet töltött be a régió turizmusában. Ez utóbbit az ezredfordulót követő évtized második felében bevezetett fizetésen túli juttatások is befolyásolták. A rendelkezésre álló férőhelyek számának bővülésével a növekvő érdeklődés elsősorban a szállodák, ezen belül is főként a legalább három csillagos egységek felé irányult, így ezen hotelek korábban is domináns szerepe tovább nőtt, a forgalom túlnyomó részét tudhatják magukénak a régióban. A külföldi vendégek mérséklődő hányada mellett további változást jelent, hogy módosult a küldő országok szerinti összetételük. 2000-ben a legtöbb külföldi éjszakát a német állampolgárok töltötték a régió szálláshelyein, 11 év alatt súlyuk azonban csökkent. Elmaradásukat az osztrák vendégek és mind inkább a Csehországból, valamint az Oroszországból érkezők pótolják, de a román, a szlovák és az ukrán turizmus szerepe is növekvő.

A turizmus döntő részét meghatározó kereskedelmi szálláshelyek mellett számos egyéb szálláshelyet is felkereshetnek a régióba látogató turisták. E kategória szerepe az ezredfordulóhoz viszonyítva mérséklődést mutat, országos viszonylatban azonban jelentősnek mondható. Az egyéb szálláshelyek esetében a belföldi látogatók nagyobb súlyt képviselnek, mint a kereskedelmi szálláshelyeknél. Kisebb forgalmuk ellenére az átlagos tartózkodási idő itt a hosszabb.

A települések látogatottsága a régióon belül természetesen nem egyenletes. A turisták számára a természetes vizek nyújtotta pihenési lehetőségek, a gyógyfürdők kínálata, a kulturális programok, az épített örökség és az egyes tájegységek természeti környezete jelentik a legvonzóbb lehetőségeket. Ebből következően a régió turizmusa a térség nagyvárosaiba, az üdülőhelyekre, valamint a különböző tájvidékek területére összpontosul.

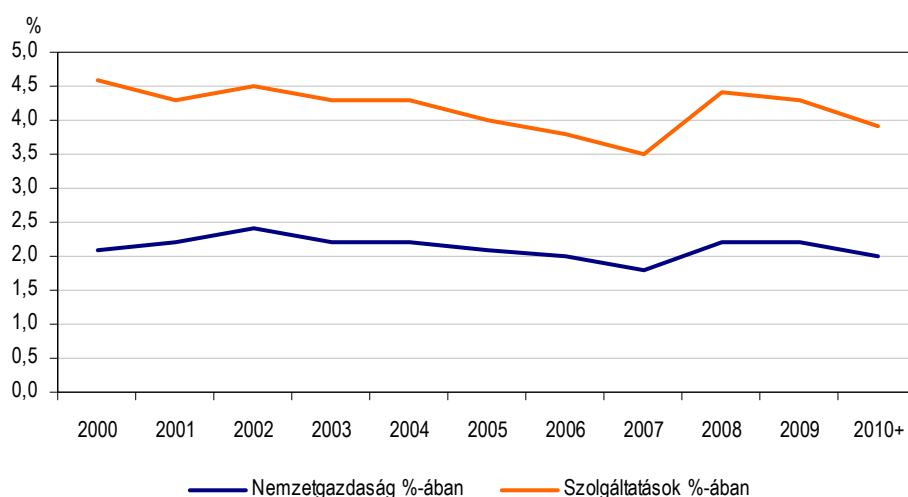
A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás helye a régió társadalmi-gazdasági életében

A gazdasági ág hozzájárulása a nemzetgazdaság teljesítményéhez

A nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékének előállításában a szolgáltatási jellegű ágak fokozatosan teret nyernek a termelő szektorral szemben. Közülük a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás szereplői előzetes adatok alapján 2010-ben országosan 1,5%-os arányban járultak hozzá a nemzetgazdaság és 2,3%-ban a szolgáltatási szféra hozzáadott értékéhez. Nyugat-Dunántúlon a turizmus ennél nagyobb súllyal, 2,0, illetve 3,9%-kal rendelkezett, amely a megelőző kilenc év során 2002-ben volt a legmagasabb (2,4, illetve 4,5%).

1. ábra

Bruttó hozzáadott érték a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban*

* Az adatok 2007-ig TEÁOR'03 szerint, 2008-tól TEÁOR'08 szerint szerepelnek.

A gazdasági ág jelentősége a régióon belül Zala megyében a legnagyobb és Vasban a legkisebb. Bár Zala megyében és Győr-Moson-Sopron megyében a turizmus a hozzáadott értékből közel azonos összeget tett ki, arányszámait tekintve, azon belül az előbbi megyében mégis kétszer akkora hányadot képviselt. A gazdasági ágban megtermelt érték és a termelés során felhasznált termékek, szolgáltatások összegének különbsége 2000–2010 között folyóáron számolva országosan 1,7-szeresére, Nyugat-Dunántúlon pedig 1,6-szeresére nőtt, miközben a régióban Zala megye súlyponti szerepe valamelyest gyengült, a Győr-Moson-Sopron megyei turizmus jelentősége az érték létrehozásában ugyanakkor erősödött. A Tevékenységek Ágazati Osztályozási Rendszerének (TEÁOR) időközbeni módosítását is figyelembe véve 2010-ben a turizmus a Nyugat-Dunántúlon 41,9 milliárd forint bruttó hozzáadott értéket produkált, ami Közép-Magyarország (135,1 milliárd forint) és Észak-Alföld (49,1 milliárd forint) után a harmadik legnagyobb volt, nemzetgazdasági szinten vett súlyát tekintve azonban három régió is megelőzte az országban.

A turizmus két ágazata közül a vendéglátás bír nagyobb jelentőséggel, de Nyugat-Dunántúlon, csak másfélszer akkora hozzáadott értéket termelt, mint a szálláshelyszolgáltatás. A többi régióban – Dél-Dunántúl kivételével – 1,8–3,9-szeres eltérés mutatkozott a vendéglátás javára.

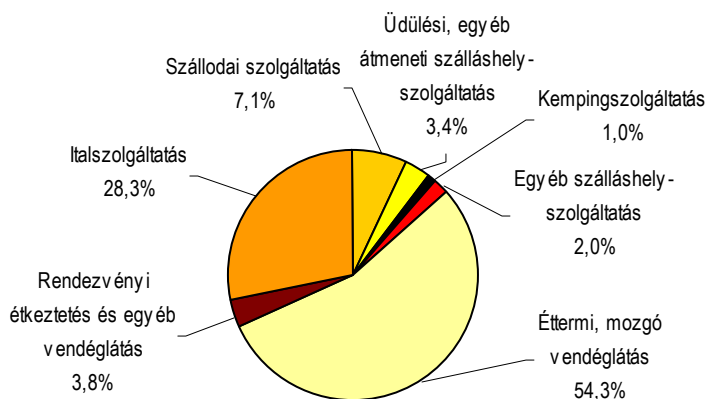
A vállalkozások szervezeti jellemzői

2010. december végén mintegy 69 ezer vállalkozás működött nyugat-dunántúli székhellyel. Ebből 3 919 szervezet, azaz 5,7%-uk tevékenykedett a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban. Ezen belül 86%-uk vendéglátással foglalkozott, és valamivel több, mint félezer választotta a szálláshelyszolgáltatást. Országosan vendéglátói feladatkörrel kilentizedük rendelkezett, míg utóbbi tevékenységet egytizedük, a nyugat-dunántúlinál kisebb hányaduk végzett. Számuk a vizsgált időszakban csökkenő tendenciát mutatva 4 ezer és 4,4 ezer között változott, 2009 és 2010 kivételével, amikor idegenforgalommal már négyezernél valamivel kevesebben foglalkoztak.

2010-ben a szálláshelyszolgáltatásban a legtöbb szervezet (280) főtevékenységként szállodai szolgáltatást (különböző szállodák, motelek, panziók) nyújtott vendégei számára. Üdülési, átmeneti szálláshelyszolgáltatás körébe tartozó szálláshelyeket mint ifjúsági szálló, turistaszálló, vendégház, bungaló, gyermeküdülő, egyéb üdülőház vagy háztartási szolgáltatások nélküli falusi ház- és faház 132, átmeneti vagy hosszabb időtartamú egyéb szálláshelyeket (diákszálló, kollégium, munkásszálló, családi panzió, vasúti hálókocsi stb.) 80 vállalkozás működtetett. Legkevesebben (41) kempingek üzemeltetésével foglalkoztak. Az ezt megelőző két év során a legnagyobb léptékű változás az első két alágazatban működők számában következett be. Közülük a szállodai szolgáltatással tevékenykedőké 2008-hoz viszonyítva csökkent, míg az üdülési, átmeneti szálláshelyszolgáltatást nyújtóké növekedett.

2. ábra

A működő vállalkozások száma a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátásban ágazatok szerint, 2010

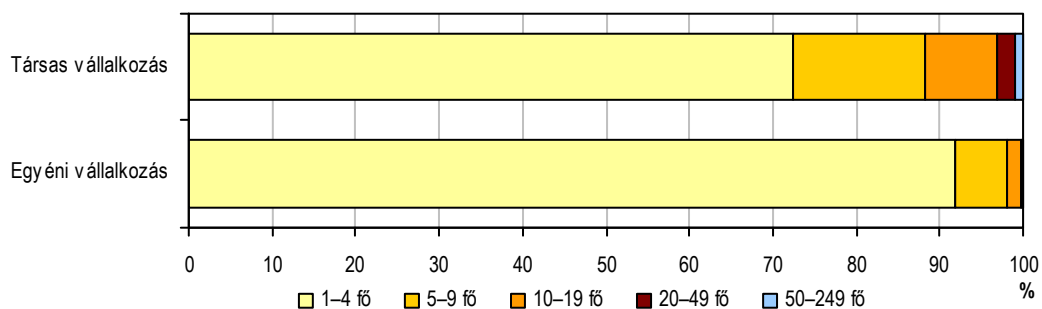
A vendéglátással foglalkozó 3 385 működő vállalkozás mintegy hattizede éttermi igényeket (étterem, gyorsétterem, önkiszolgáló étterem) elégített ki vagy mozgó

vendéglátást (pl.: mozgó élelmiszer-szállító, ételkészítő piaci bódé, pizza szállító, elkészített ételek fogyasztására alkalmas étkezőhely stb.) végzett. Közel harmada bárokban, borozókban, sörözőkben, kávézókban vagy mozgó italárusként italszolgáltatást nyújtott, a többiek pedig elsősorban rendezvényi étkeztetéssel és egyéb vendéglátással foglalkoztak. A vendéglátásban mutatott megoszlásukat tekintve Zalában az éttermi vendéglátás, Győr-Moson-Sopronban és Vas megyében az italszolgáltatás kapott a régiós átlagnál nagyobb hangsúlyt.

2010-ben a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás gazdasági ágban működő vállalkozások 55%-a egyéni (országosan fele), 45%-a társas formában volt bejegyezve. A vizsgált időszakban a társas vállalkozások jelentős térnyerése figyelhető meg, miközben az egyéni részaránya 12 százalékponttal visszaesett. A társas vállalkozásokon belül az évtized közepéig a betéti társaságok voltak többségben, de azt követően egyre inkább a kft-k dominálnak. Az időszak elején tíz szervezetből csupán négyen működtek ebben a gazdasági formában, 2010 végén már közel kétharmaduk, míg idegenforgalmi szolgáltatásokat végző részvénytársaságokkal csak elvétve lehetett találkozni. Országosan a régiót jellemzőnél is nagyobb a kft-k hányada, a részvénytársaságoké ebben az esetben is fél százalék alatt maradt, a bt-k viszont arányukat tekintve a turizmusban kisebb szerepet játszottak. A 2 154 egyéni vállalkozás mintegy háromnegyede főfoglalkozásúként végezte tevékenységét, míg a maradék ötszáz 2:1 arányban felosztva mellékfoglalkozásúként, illetve nyugdíjasként.

3. ábra

A vállalkozások számának megoszlása a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban létszám-kategória szerint, 2010

A vállalkozások 83%-a az országoshoz hasonlóan 1–4 főt foglalkoztatott, de további tizedük létszáma is tíz fő alatt maradt. A nagyobbak közül 5,9%-uk 10–49 fővel működött, az ennél is többet foglalkoztatók hányada pedig csupán fél százalékot ért el. Még a társas formában tevékenykedő szervezetek többségénél (72%-ánál) is kevesebben dolgoztak 5 főnél, de ez a hányad az egyéni vállalkozások esetében már meghaladta a kilencet. Előbbiekénél közel negyedük, az egyéni vállalkozók esetében 8,0%-uk létszáma mozgott 5–19 fő között. A társas formában működőknél még 54 ennél is nagyobb szervezetet lehetett találni, de az egyéni vállalkozások körében már csak négyet.

Amennyivel gyakoribbak a vendéglátásban a 10 fő alatti mikrovállalkozások, annyival nagyobb hányadot képviselnek a szálláshely-szolgáltatásban a 19 fő felettiek.

Ahogy 2010-ben a régió idegenforgalmi szolgáltatóit a mikro- és kisvállalkozások túlsúlya jellemezte, úgy a szervezetek árbevétel-kategória szerinti összetételében is a kisebb bevétellel rendelkezők domináltak. 83%-uk csupán 21 millió forint alatti összeget könyvelhetett el és alig több mint egytizedük bevétele alakult 21–50 millió forint között, közel kétszázan kerültek be az 51–300 millió forintos táborába és további 0,4% jövedelme haladta meg a 300 millió forintot, de maradt fél milliárd alatt. A legnagyobb, egy milliárd forint feletti bevételt realizáló öt vállalkozás közül kettő Győr-Moson-Sopron megyei, három pedig zalai székhelyű volt. A vállalkozások árbevétel-kategória szerinti megoszlását tekintve az arányok a vendéglátáshoz képest a szálláshely-szolgáltatásban a nagyobb jövedelmek felé tolódtak el.

Beruházások¹

A turizmussal foglalkozó szervezetek beruházásainak teljesítményértéke Nyugat-Dunántúlon folyó áron számolva mintegy 37 milliárd forintot tett ki 2005–2010 között. Az investíciók értéke és a teljes gazdasági vertikumban végzett beruházásokon belüli hányada növekvő tendenciát mutatott, ezen belül 2008 kiugró évet jelentett, amikor az előző évhez viszonyítva összege közel négyszeresére ugrott. Ekkor helyezték üzembe Sárváron a Spirit Hotel Rogner Thermal Spa-t, ami a hat év meghatározó szálloda beruházása volt. Ezzel egyedül a szállodai szolgáltatásban, régiós szinten több mint 13 milliárd forintos fejlesztés történt abban az esztendőben. Így a turizmusban előállított összes teljesítmény 87%-a ebben az alágazatban valósult meg, az étkezőhelyi vendéglátásban és a munkahelyi és közétkeztetésben ugyanakkor nagyságrendileg kisebb értékű, a színvonalas működést szolgáló eszközbeszerzést vagy felújítást végeztek, így erre a két területre a pénzek csupán 7,5%-át, illetve 3,5%-át fordították. Bár 2008-ban, a nemzetgazdasági szinten rendelkezésre álló beruházási pénzek mindössze 3,6%-át használták fel a turizmus fejlesztésére, egy lakosra akkor mégis jelentős összeg, 15,3 ezer forint jutott a régióban az országos 5,7 ezer forinttal szemben.

1. tábla

A beruházások alakulása a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban, 2005–2010*

Megnevezés	Beruházások összesen	Ebből		A beruházások egy lakosra jutó értéke	
		épület, egyéb építmény	gép, beren- dezés és jármű	ezer forint	az országos százalékában
	millió forint				
Szálláshely-szolgáltatás	25 708	20 066	5 608	25,8	137,4
Ebből: szállodai szolgáltatás	24 558	19 363	5 163	24,6	143,3
Vendéglátás	11 615	6 070	5 545	11,6	100,5
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás összesen	37 323	26 136	11 153	37,4	123,3

* Az adatok 2008 előtt TEÁOR '03, 2009-től TEÁOR '08 szerint összegeződnek.

¹ A fejezet a régió területén megvalósult beruházások teljeskörűsített adatait tartalmazza.

A hat év alatt felhasznált források nagyobbik hányada, közel héttizede a szálláshely-szolgáltatás ágazat korszerűsítését szolgálta, a fennmaradó rész pedig a vendéglátást gyarapította. Előbbi területen a fejlesztésekre fordított összegek döntően a szállodaiiparban kerültek felhasználásra, üdülési, egyéb átmeneti szálláshely-szolgáltatások kemping- és az egyéb szálláshely-szolgáltatások modernizálására együtt véve is mindössze 1,1 milliárd forintot költöttek. A vendéglátásban kivétel nélkül az étkezőhelyi vendéglátás, illetve a 2008-tól a közben módosuló osztályozási rendszer elnevezését figyelembe véve az éttermi, mozgó vendéglátás került a fejlesztések fókuszába.

A turizmus két fő területe közül a szálláshely-szolgáltatásban 2010 kivételével az minden évben nagyobb volumenű beruházás valósult meg, mint a vendéglátásban. Részesedésük 2005–2010 között tág határok között változott, előbbi ágazatáé 40% és 88%, míg utóbbié ebből következően 12% és 60% közötti sávban szóródott. 2010-ben a vendéglátásban eszközölt közel 4 milliárd forint összegű befektetés mellett a szálláshely-szolgáltatásba csupán két és fél milliárdot investáltak. A vendéglátásban ekkor megvalósuló beruházások jelentős részben a győri ETO Park fejlesztését szolgálták, míg a szálláshely-szolgáltatásban Zalában és ugyancsak Győr-Moson-Sopron megyében voltak aktívabbak a beruházók.

2005 és 2010 között a Nyugat-Dunántúlon megvalósult idegenforgalmi beruházások héttizede épület és egyéb építmény építése volt, közel háromtizede pedig gép, berendezés és járműbeszerzés, ezen belül azonban a szálláshely-szolgáltatásban és a vendéglátásban nagyon különböző arányok mutatkoztak. Míg utóbbi ágazatban a beruházási összegek közel felét gépekre, berendezésekre vagy járművekre költötték, addig a szálláshely-szolgáltatásban a fejlesztések közel nyolctized részben építésekre koncentráltak.

Az idegenforgalmi területen végrehajtott beruházások túlnyomó többségét vállalkozások finanszírozták. A helyi költségvetési szervek 2005 és 2010 között mindössze 2007-ben fektettek be jelentősebb összeget (158 millió forintot). Elsősorban egyéb szálláshely szolgáltatásban, ahová a falusi és fizető vendéglátás és a rövid időtartamú, átmeneti tartózkodást lehetővé tevő szálláshely-szolgáltatás tartozott, valamint az ifjúsági turistaszállás-szolgáltatásban és a munkahelyi- és közétkeztetésben finanszíroztak fejlesztéseket. A hat év során eszközbeszerzésekre, felújításokra összesen csak mintegy 400 millió forintot fordítottak.

A beruházásokat végző vállalkozások túlnyomó többsége társas formában működött, az egyéniek aránya 2008 óta már egy százalék alatti volt. A turizmus területén az utóbbi években beruházásokra fordított pénzek minden száz forintjából 99-et az előbbi szervezetek investáltak be, az egyéni vállalkozások csak a helyi költségvetési szervekéhez hasonló nagyságrendben járultak hozzá az idegenforgalmi fejlesztésekhez. A társas vállalkozások közül a Kft-k szerepe erősödött. 2008-tól ők adták a vállalkozások által biztosított befektetési összegek kilenczetedét, miközben a részvénytársaságok és a betéti társaságok kevesebb, mint 8, illetve 3%-át.

Foglalkoztatás¹

Nyugat-Dunántúlon 2010-ben a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban 14 710 fő, a régióban foglalkoztatottak 4,6%-a, állt alkalmazásban. A gazdasági ág ebben mutatkozó súlya a szolgáltatási szférán belül a régiók között itt a legnagyobb. Miközben 0,7 százalékponttal az országos értéket is meghaladja, csupán négy terület szerepe mondható számottevően jelentősebbnek, a kereskedelemé, az egészségügyi szolgáltatásé, a közigazgatásé, valamint a szállítás és raktározásé. Bár a térség megyéit tekintve legtöbbször Győr-Moson-Sopronban (6 400 fő) foglalkoztak idegenforgalommal, Zalában mégis nagyobb hányaduknak (5,4%) nyújtott kereseti lehetőséget a turizmus. A létszám a megelőző öt évben csupán 2007-ben lépte át a 15 ezret, 2009-ben a recesszió következtében jóval 14 ezer fő alá csökkent, de egy évre rá ismét közelítette az öt évvel korábbit. Két ágazata közül a vendéglátás a nagyobb foglalkoztató, 2010-ben közel háromszor annyian dolgoztak itt, mint a szálláshely-szolgáltatásban. Mindezek ellenére a vendéglátás túlsúlya nem annyira szembetűnő, mint a többi régióban.

2010-ben a foglalkoztatottak valamivel több, mint negyede egyéni vállalkozásoknál dolgozott, a társas formában működők pedig 10 800 főnek adtak munkát. Legtöbbjüket kft-k alkalmazták, míg a részvénytársaságként és betéti társaságként bejegyzett turisztikai cégek 1 800, illetve 1 600 fős munkaerővel rendelkeztek, helyi költségvetési szervek és intézményeik idegenforgalmi tevékenységéhez pedig mintegy 1 300 fős munkaerő-létszám kapcsolódott.

A szálláshely-szolgáltatással, vendéglátással kapcsolatban felmerülő igények kiszolgálását országosan és a régióban is többségében mikrovállalkozások végezték. Mindez tükröződik a foglalkoztatottak szervezetek létszám-kategóriája szerint vett megoszlásában is. A helyi költségvetési szervektől és intézményeiktől eltekintve a létszám 45%-a a 10 főnél kisebb vállalkozásoknál található, további háromtizedét pedig 10–49 fő közötti kisvállalkozások alkalmazták. Közel három és félezen dolgoztak a legalább 50 főt alkalmazó szervezeteknél, melyek a szálláshely-szolgáltatásban nagyrészt az ismert üdülőhelyeken működő felsőbb besorolású hoteleket, gyógy- és wellness szállodákat, a vendéglátással kapcsolatban pedig különböző étkeztetéssel foglalkozó kereskedelmi és vendéglátó vállalkozásokat, többnyire kft-eket takartak.

A régióban a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban a legmagasabb a részmunkaidősök aránya. Míg nemzetgazdasági szinten 2010-ben 13%-ot tett ki a napi 8 óránál kevesebbet dolgozók részaránya, addig a turizmusban 29%-ot ért el. A nem teljes munkaidőben való foglalkoztatás a vendéglátásban (33%) megszokottabb, mint a szálláshely-szolgáltatásban (18%). A vállalkozások ugyancsak gyakrabban alkalmazzák, mint az idegenforgalmi területen működő költségvetési szervek és intézményeik.

A gazdasági ágban kimutatott keresetek jóval elmaradtak a nemzetgazdaság átlagától (181 ezer forint) és az idegenforgalmi tevékenység országosan is jövedelmezőbb volt, de a régiók közül csupán Közép-Magyarország és Közép-

¹ A fejezet adatai telephely szerinti, a régió területére vonatkoznak.

Dunántúl volt valamivel kedvezőbb helyzetben. A teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagfizetése nem egészen 115 ezer forintot ért el. A szálláshely-szolgáltatásban ennél 23 ezer forinttal többet, a vendéglátásban közel 13 ezerrel kevesebbet fizettek.

2010-ben a turizusból származó 122 ezer forint átlagos havi munkajövedelem Nyugat-Dunántúlon több mint hétezer forinttal elmaradt az országostól, de 6,6%-kal meghaladta a gazdasági ágban számított havi bruttó átlagkeresetet. A plusz juttatások értéke a szálláshely-szolgáltatásban az átlagos havi jövedelem 8,3%-át, a vendéglátásban csak 4,6%-át tették ki, az idegenforgalmi tevékenység egészét tekintve arányuk ugyancsak alacsonyabb volt, mint a nemzetgazdaság egészében (7,8%).

A férfiak havi átlagban – a 20 főnél többet foglalkoztató vállalkozásokat, a költségvetési szerveket és intézményeiket véve – közel 24 ezer forinttal többet kerestek a nőknél, ami a szálláshely-szolgáltatásban 17 ezer forintot, a vendéglátásban 15 ezret jelentett. A férfiak keresete a nemzetgazdasági átlag nem egészen kétharmadát, a nőké valamivel több, mint héttizedét érte csak el.

Turisztikai adottságok

Természetföldrajz

Magyarország legnyugatibb, észak-déli irányban elnyúló, méretét tekintve harmadik legkisebb régiója négy országgal határos: északon Szlovákiával, nyugaton Ausztriával, dél-nyugaton pedig Szlovéniával és Horvátországgal. Földrajzi fekvése miatt jelentős tranzitforgalmat lebonyolító közlekedési útvonalak haladnak rajta keresztül. Kiterjedése 11 328 km², ezzel hazánk 12%-án terül el.

Nyugat-Dunántúl természeti adottságai szerteágazóak, hegységek, dombságok, síkságok és mélyen fekvő medencék egyaránt előfordulnak. Területén három földrajzi nagytáj, a Kisalföld, a Nyugat-magyarországi peremvidék és a Dunántúli-középhegység északnyugati része osztozik. A Kisalföld humuszban gazdag talajai hazánk legjobb mezőgazdasági adottságú termőhelyei, ahol a szántóföldi növénytermesztés formálja a vidék arculatát. Legmélyebben fekvő területe is itt található, a gönyúi Duna-part tengerszint feletti magassága 108 méter.

A régió középső, nyugati részén húzódó, az Alpok keleti nyúlványához tartozó gerinces kifejlődésű, rendkívül tagolt felszínű Kőszegi- és az ország legidősebb kristályos röghegységeként számon tartott Soproni-hegység felszínét jórészt erdő borítja. A déli és keleti lejtőkön a turizmushoz számos ponton kapcsolódó szőlőültetvények és gyümölcsösök díszlenek. A Kőszegi-hegységben található a Dunántúl legmagasabb pontja, a tengerszint fölé 884 méterrel magasodó Írott-kő. Mindkét hegységet jól kiépített túraútvonalak hálózják be, ezért a bakancsos turisták kedvelt úti céljai. A Zalai-dombvidéket többnyire párhuzamos lefutású, déli irányba kissé szétterülő völgyek sokasága jellemzi. Az erdősültség mértéke a Nyugat-Dunántúlon (28%) Észak-Magyarország után a legnagyobb, ami kedvező életteret biztosít a vadállomány számára.

A változatos felszínű táj gazdag vízfolyásokban, természetes és mesterséges állóvizekben, melyek többsége fontos turisztikai vonzerő. A Balaton a Keszthelyi öböl révén nyúlik be a Nyugat-Dunántúl Zala megyei részébe. A tavat tápláló Zala folyó torkolata, a Kis-Balaton madárvilága páratlan természeti értéket képvisel. Európa legnyugatabbra fekvő sztyepptava, a Fertő tó egynegyed része húzódik át Ausztriából a régió Győr-Moson-Sopron megyei területébe. A tó és övezete geológiai, botanikai és zoológiai zónák metszéspontjában fekszik, és 2001 óta kultúrtájként a világörökség helyszínei között tartják számon. Vízrajzi szempontból további 17 jelentősebb vízfolyás szeli át a három megye területét, közülük az ország északi határán folyó Duna és az abba Győrnél betorkolló Rába a legjelentősebb.

A felszín alatt viszonylag egyenletes eloszlásban előforduló hévízvágyon turisztikailag az egyik legfontosabb természeti kincs, mintegy félszáz különböző célból hasznosított vagy jelenleg nem termelő hévízkút található a régióban. A gyógy- és termálvizet szolgáltató kutak köré az elmúlt évtizedekben 25 településen létesült fürdő, ezáltal Közép-Európában egyedülálló termálrégió alakult itt ki.

A Nyugat-Dunántúl jó környezeti állapotát akut környezeti problémák és erősen szennyező gazdasági tevékenységek nem veszélyeztetik. A biológiai sokféleség

megőrzését a magas szintű természetvédelmi tevékenység is biztosítja. A régióban három nemzeti park (Balaton-felvidéki Fertő-Hanság, Őrségi), öt tájvédelmi körzet (Kőszegi, Mura-menti, Pannonhalmi, Sághegyi, Szigetközi) és számos természetvédelmi terület található. A természetvédelmi oltalom alatt álló területek együttes kiterjedése meghaladja a 120 ezer hektárt, ami az országos 14%-át teszi ki. A védett területek hattizede erdő.

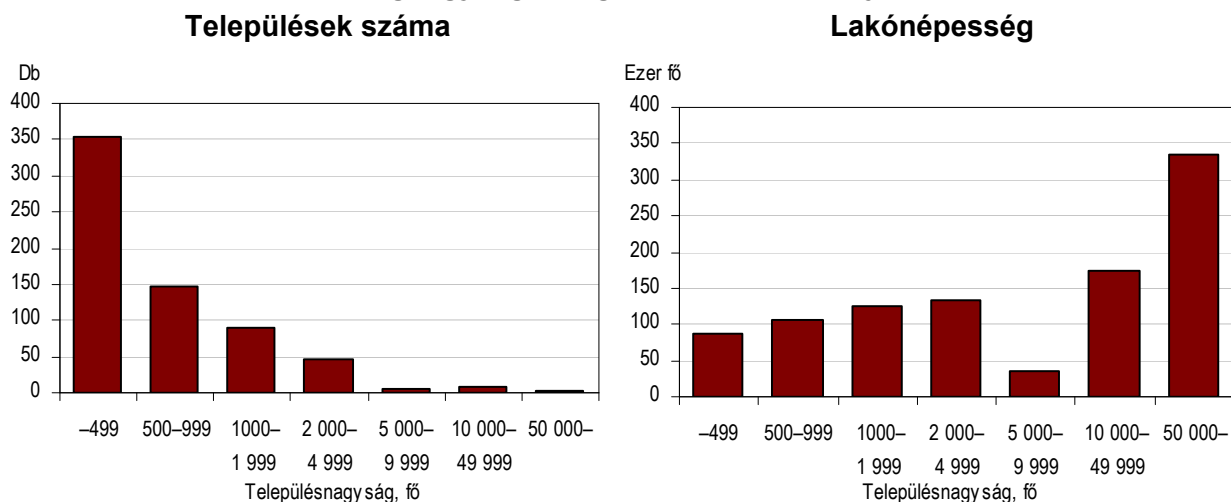
Nyugat-Dunántúl időjárása az Alpok közelsége miatt kiegyensúlyozottabb, mint az ország más területein. Az évi középhőmérséklet 9–11°C, az éves napsütéses órák száma 1 800–2 000 óra közötti, a csapadék évi mennyisége pedig 600–800 mm körül alakul a kontinentális éghajlati viszonyoknak megfelelően.

Településszerkezet

A nyugat-dunántúli régió településszerkezete és az egyes települések is nagy múltra tekintenek vissza, hiszen a legtöbb helység a történelem kezdete óta lakott. A régió északi részén viszonylag magasabb népességszámú települések találhatók, középső és déli területeit viszont zömmel kistelepülések, apró- és törpefalvak fedik le. A településhálózat viszonylag sűrű, a nagyobb városok mellett az aprófalvas térségek a jellemzőek. A szétaprózott településszerkezet kialakulásában jelentős szerepet játszottak a domborzati és a topográfiai adottságok.

4. ábra

A régió településeinek és a települések népességének megoszlása népességnagyság-kategória szerint, 2012. január 1.

2011. év végén a nyugat-dunántúli régiót 657 település alkotta, közülük 33 rendelkezett városi ranggal. A térségben az 500 főnél kisebb lélekszámú községek előfordulása a leggyakoribb. A három megye településeinek több mint a fele tartozott ebbe a népesség kategóriába. Az 500–999 lakosúak száma is jelentős, együttesen a helységek egyötödét tették ki. Az alacsony népességszámú falvak sűrű hálózata leginkább Vas és Zala megyét jellemezte. A régióban 100 km²-re az országos 3,4-es átlaggal szemben 5,8 település jutott.

A régió lakónépessége 2011. év végén 993,4 ezer fő volt. Győr-Moson-Sopron megyében nőtt, Vasban és Zalában fogyott a lakosságszám 2000-hez képest. A településhálózati sajátosságából adódóan a régió egy helységére jutó lakosok száma (1 512) fele volt az országos átlagnak.

A népesség eloszlása a településekével fordítottan arányos. Erőteljes a népességkoncentráció, minden második ember a települések két százalékát kitevő tízezer lélekszámon felüli városokban élt. A helységek legnagyobb csoportját alkotó félezer főnél kisebb lélekszámú falvakban a népesség mindössze 8,7%-a lakott. Mindez a települések turisztikai adottságai mellett befolyásolja a rendelkezésre álló szálláskínálatot, és a fogadóképességet is.

Közlekedés

Nyugat-Dunántúl kedvező közlekedés-földrajzi adottságokkal rendelkezik, ami a turizmusra is pozitív hatást gyakorol. A régió négy országgal határos, melyek közül három Uniós tagállam, s ez döntően meghatározza közlekedési helyzetét, ugyanis Európa legfejlettebb térségei felől itt lépnek hazánkba a legjelentősebb közúti, vasúti és vízi közlekedési útvonalak. Ez és a kisebb-nagyobb határátkelők közelsége természetesen az idegenforgalomra is befolyással van, ugyanis 2011-ben a külföldi vendégéjszakák mintegy harmadát a négy szomszédos országból érkező turisták kötötték le. A térséget három úgynevezett Helsinki folyosó is érinti, melyek a régiót Európa nyugati feléhez Győr-Moson-Sopron megyén keresztül, déli részéhez Zala megyén keresztül kapcsolják. Nyugat-Dunántúl nemzetközi összeköttetése az ország többi régiójához képest átlag feletti, azonban peremhelyzetéből adódóan sok esetben nem kifogástalan. A térségen belüli közlekedést nehezíti, hogy a nagyobb városok között időigényes az eljutás, valamint az egyes területek, települések gyors elérhetőségét illetően hátrányt jelent az aprófalvas településszerkezet. A régió turisztikai szempontból kiemelt települései ennek ellenére főúton vagy autópályán megközelíthetőek.

A turisztikai célállomások vasúton történő elérése a közúthoz viszonyítva nagyobb kötöttséget jelent, melynek révén gyakorisága is számottevően kisebb. A régiót több nemzetközi vasúti fővonal is érinti, melyek kapcsolatot biztosítanak a főváros és a szomszédos országok között. A térségben két vasúttársaság a MÁV Zrt. és a GYSEV Zrt. van jelen. A régió több mint ezer kilométeres hálózatának fele villamosított, s a fejlesztések révén hányaduk emelkedik. A beruházások javítják az utazási és szállítási feltételeket, melyek a turizmusra is pozitív hatást gyakorolhatnak. A nagyobb városokon kívüli települések megközelítése ennek ellenére gyakran időigényes és a változó utazási szokások következtében a turisták legnagyobb hányada inkább közúton jut el úti céljához.

A régió több mint 300 km kerékpárúttal, a hazai utak ötödével rendelkezik, melybe beletartoznak az épített és az elsősorban turisztikai célt szolgáló táblázott utak is. Útvonalai jórészt a Balaton és a Fertő tó körül, a Szigetközben, az Őrségben, illetve az osztrák és a szlovén határ mentén épültek ki. A növekvő keresletet jelentő kerékpáros turizmust szolgálják a Nyugat-Dunántúlon található túraútvonalak, melyek nagy része

Ausztriába is átnyúlik, s tematikus attrakciókat kínál. A biciklizés híveinek az erdei és a vízparti utak mellett a kislevegalmú utak állnak a túrázáshoz rendelkezésre. A meglévő hálózat bővítését jelentősen befolyásolhatja a tervezett Vasfüggöny kerékpáros túraútvonal megvalósulása, melyet a több mint húsz éve lebontott vasfüggöny nyomvonalán építenének ki a Barents-tengertől a Boszporuszig.

Nyugat-Dunántúlon egyetlen hajózható vízfolyás van, a Duna, azonban a vízi turizmus szempontjából említésre méltó folyóvizek a Rába, a Mura és a Zala is. Idegenforgalmi szempontból nem elhanyagolható, hogy a régió érintett a balatoni személyhajózásban is. Zala megye területén található két balatoni kikötő a keszthelyi illetve a balatongyöröki, melyek a környékre látogató turistáknak kínálnak tavasztól őszig menetrendszerű hajózási lehetőséget a magyar tengeren. A Fertő tó partján található Fertőrákosról május és szeptember között szintén naponta több járat indul az osztrák oldalon fekvő Mörbischbe (Fertőmeggyes).

A térség turisztikai életének szempontjából jelentős szerepe van a Zala megye területén található Sármelléki nemzetközi repülőtérnek, melyet jelenleg a hévízi önkormányzat százszázalékos tulajdonában lévő cég üzemeltet. Dunántúl legforgalmasabb repterén teherszállító gépek, menetrendszerű, illetve charterjáratok is megfordulnak. Jelenleg hetente érkeznek járatok a térségbe Németországból és Oroszországból, így a Nyugat-Dunántúlra, főleg Hévízre látogató vendégek szívesen választják a hosszú autóbuzsós utak helyett a repülővel való közlekedést.

Kulturális programok

Nyugat-Dunántúl számos egyedi szórakoztató programmal, rangos és sokrétű kulturális rendezvénnyel várja a kikapcsolódni, szórakozni vágyókat, szinte minden érdeklődési kört kiszolgálva. A rendezvényeket látogató turisták sokszor nem egyetlen napra érkeznek az adott településekre, hanem hosszabb-rövidebb időt töltenek itt, ami a térség látogatottságára is pozitív hatással van. Így bár a vendégek nem mindegyike foglal szállást valamely kereskedelmi vagy magánszálláshelyen, azok forgalmára minden bizonnyal növelő hatást gyakorol a rendezvények kínálata, közülük is elsősorban a több napos szórakozási lehetőséget nyújtóké.

A legtöbb turistát vonzó programokat elsősorban a régió népesebb települései kínálják. Minden évszakban változatos kulturális, szórakoztató rendezvények látogathatók, melyek közül néhány hosszabb időre tekint vissza. A következőkben a régió legismertebb, legnagyobb látogatószámot jegyző programjait foglaljuk össze.

Fontos szerepet tölt be a régióban rendezett programok szempontjából Győr, mely az évek folyamán „fesztiválvárossá” nőtte ki magát. A városban a kulturális életet a Négy Évszak Fesztivál rendezvényei fogják össze, egész évben számos programot kínálva az érdeklődőknek. Többek között a Tavaszi Fesztivál, Szent László Napok, Magyar Táncfesztivál, Vaskakas Ünnepi Játékok, Bor-, Borlovag- és Gasztronómiai Fesztivál, Magyar Hagyományok Fesztiválja, Fröccsnapok, Könyvszalon, Advent Győrben programjai közül válogathatnak a látogatók. Országos szinten egyedülálló az immár ötödik alkalommal megrendezett Györkőcfesztivál, melynek keretében az egész város három napon keresztül ingyenes játszótérre alakul, főként a gyermekeknek

kínálva sokrétű szórakozási lehetőséget. Győr legnagyobb kulturális hagyományának számító, az országban egyedülálló látványosságot kínáló Barokk Esküvő szintén a város jellegzetessége, melyet immár huszadik alkalommal rendeztek meg. Számos látogatót vonz még a Nyári Fesztivál nyitó- és zárókoncertje is, melynek keretében nívós hazai és külföldi előadók fellépéseit tekinthetik meg az érdeklődők.

A régióon belül Sopronban kerül megrendezésre 1993 óta minden évben Magyarország egyik legnagyobb, a könnyűzene számos műfaját felvonultató fesztiválja, melyen rengeteg hazai és külföldi előadóval találkozhat az érdeklődő. Az idei, jubileumi huszadik Volt Fesztiválon a látogatók száma elérte a 95 ezret.

A vasi megyeszékhely is számos rendezvénnyel járul hozzá a régió kulturális élethez. Itt kerül megrendezésre a híres Savaria Történelmi Karnevál. Ez a történelmi alapokon nyugvó fesztivál Szombathely belvárosában zajlik, ókori és középkori környezetben, ahol letűnt korok viseleteivel, eszközeivel, szokásaival ismerkedhetnek meg a résztvevők. Szombathely régóta viseli a „Tánc fővárosa” címet, így évtizedek óta vonzó eseménynek számítanak az évente több alkalommal megrendezett, külföldi vendégek által is nagyon kedvelt táncversenyek. A kulturális programok között minden évben megtaláljuk a hagyományos Bartók Szeminárium és Fesztivált is, amely mesterkurzusok, koncertek, előadások, kiállítások, és más, tematikusan illeszkedő művészeti és tudományos programok együttese. Az 1977 óta a városban működő, 1985-ben megújult, fesztivállá bővült esemény „Bartók - Új zene” mottóval mára Magyarország egyik legfontosabb zenei eseményévé vált.

Zala megye székhelye, Zalaegerszeg szintén különféle programokkal várja a vendégeket. A hagyományok és a népművészetek kedvelőinek nyújt igényes szórakozási lehetőséget minden évben a Zalaegerszegi Országos Fazekas- és Keramikus Találkozó. Továbbá az Egerszeg Fesztivál, Mura-menti Népek Hagyományőrző Fesztiválja, Prósza-fesztivál és a Kárpát-medencei mézfesztivál is várja a kikapcsolódni vágyókat.

Számos kisebb város, település illetve tájegység is rangos rendezvényeket kínál, többek között Kőszegen, Sárváron, Pannonhalmán, és az Őrségben is találunk kiemelt programokat, melyek a települések történelméhez, kulturális szerepéhez kötődnek.

A régió számottevő kulturális, épített örökséggel rendelkezik, melyek az idegenforgalom szempontjából különösen fontosak. Két világörökségi helyszín is található a térségben, a jelentős nemzetközi vonzerővel rendelkező Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete, valamint a Fertő kultúrtáj. Egy-egy térség történelmi emlékeit őrző kastélyai és várai is számos turistát vonzanak a Nyugat-Dunántúlra. A legjelentősebb, napjainkban múzeumként is működő kastélyok Fertődön, Keszthelyen, illetve Nagycenken találhatók, melyek fejlődése valamely híres főúri családdal (Esterházy, Festetics, Széchenyi) kapcsolhatók össze.

Az idegenforgalom helyzete

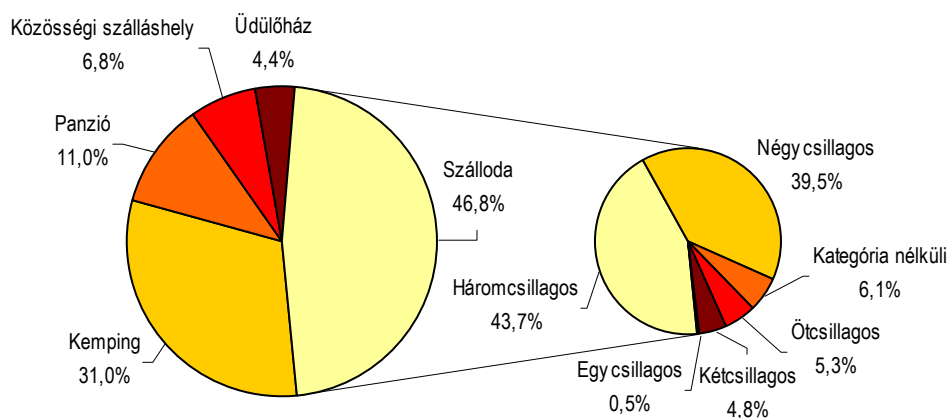
A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása

2011-ben a Nyugat-Dunántúltra látogatókat 587 kereskedelmi szálláshely 58 és félezer férőhellyel látta vendégül. Ez az országos fogadóképesség 17%-át jelentette. 2004–2008 között (különösen 2006-ban) számottevően csökkent a férőhelyek száma, az utolsó két évben viszont az időszak elejéhez hasonló növekedés következett be, így az ezredforduló óta összességében egyötöddel bővült a kapacitás, mely minőségileg is átalakult. A gyarapodás az országosnál (8,9%) jóval nagyobb mértékű, ami elsősorban a szállodai fogadóképesség dinamikus, 56%-os (átlagosan 35%-os) növekedéséből adódott. Így a magasabb szolgáltatási színvonalat képviselő hotelek súlyaránya a korábbi 36%-ról 47%-ra emelkedett.

Területi összehasonlításban nemcsak a szálláshelyek nagyobb száma, hanem a kapacitás népszerűségi mutatója is jól szemlélteti a Nyugat-Dunántúl turisztikai jelentőségét. Ezer lakosonként 59 férőhelyet regisztráltak a régióban, kilencel többet mint 2000-ben. A mutató értéke tizenegy év távlatában országosan csupán hárommal nőtt, s a régióstól számottevően, 25-tel elmaradt. A szállodai férőhelyek ezer főre vetített száma tízzel gyarapodott, az időszak végén 28-at tett ki, ami az átlagot 14-gyel felülmúlta.

5. ábra

A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek megoszlása, 2011. július 31.

A szállásférőhelyek szállodákat követő jelentősebb hányadát, 31%-át a kempingek biztosították. További több mint egytizedüket a panziók adták, melyhez hasonló együttes részarányt képviseltek a közösségi szálláshelyek és az üdülőházak. Míg a kereslet alakulásának megfelelően a magasabb színvonalú szolgáltatásokat nyújtó szállodák száma az ezredfordulóhoz képest csaknem ötvennel nőtt, a kempingeké nem változott, csupán fogadóképességüket növelték, 18%-kal. Panzióból és közösségi szálláshelyből (melyek 2009-ig az ifjúsági szállókat és turistaszállásokat jelentették) kevesebbet számláltak. Előbbiek kapacitása 6,4%-kal, utóbbiaké azonban drasztikusan, kétötödével esett vissza. Ezalatt az üdülőházak száma kettővel, fogadóképességük pedig 3,7%-kal növekedett.

2. tábla

**A kereskedelmi szálláshelyek kapacitásának alakulása, 2011. július 31.
(2000. július 31. = 100,0)**

(százalék)

Szállástípus	Egység	Szoba	Férőhely
Szálloda összesen	135,4	149,4	155,7
Ezen belül:			
ötcsillagos	300,0	2 730,8	2 809,6
négycsillagos	258,8	224,0	257,1
háromcsillagos	142,9	135,9	144,2
kétcsillagos	66,7	37,3	36,5
egycsillagos	23,5	12,5	9,2
Panzió	96,7	96,3	93,6
Üdülőház	103,9	113,6	103,7
Közösségi szálláshely ^{a)}	74,1	79,4	60,5
Kemping	100,0	–	118,1
Összesen	105,4	127,8	119,7

a) 2009-ig ifjúsági szálló és turistaszállás.

A szállodai kínálatból a három- és a négycsillagos egységek 83%-os szeletet tudhattak magukénak. Az öt-, a kétcsillagos, valamint a kategória megjelölés nélküli hotelek együttesen a kapacitás 16%-át kötötték le, az egycsillagos szállók pedig elenyésző számú vendég fogadására voltak képesek. A férőhelyek közel egynegyedét a wellness-hotelek, több mint egyötödét a gyógyszállók adták. Az osztályba sorolás szerinti vizsgálódás is jelzi, hogy a magasabb igényeknek megfelelő szállások – elsősorban az öt- és a négycsillagosok – köre bővült, ezzel szemben az alacsonyabb kategóriába soroltak szerepe csökkent. Az időszak elején mindössze egy ötcsillagos szálló üzemelt, 2011-ben már három ilyen szálláshely 710 szobával fogadta a Nyugat-Dunántúlra érkezőket. Ez kiemelkedő, 27-szeres kapacitásbővülést jelentett. A négycsillagos hotelek száma és befogadóképessége ugyanakkor 2,6-szeresére nőtt, az elmúlt évben 44 egység több mint 4 300 szobával várta vendégeit. A háromcsillagos szállodák esetében több mint kétötödös emelkedés történt, így tavaly száz ilyen besorolású szállás közel ötezer szobával állt a turisták rendelkezésére. A kétcsillagos egységek száma 13-mal 26-ra fogyott, így kapacitásuk 63%-kal visszaesett.

A kereskedelmi szálláshelyek látogatottsága

A nyugat-dunántúli kereskedelmi szálláshelyeken 2011-ben csaknem másfél millió vendég több mint négy és fél millió éjszakára szállt meg. Utóbbiak száma alapján ez az országos forgalom 22%-át adta, mely a kapacitásadatoknál is nagyobb jelentőséget tulajdonít a régió idegenforgalmának. Az elmúlt időszakban a Nyugat-Dunántúlon néhány év (2001, valamint a gazdasági világválság következtében 2009) kivételével töretlenül nőtt a szálláshelyek látogatottsága. A vendégek száma tizenegy év alatt több mint másfélszeresére bővült, az eltöltött éjszakáké pedig több mint negyedével

gyarapodott – mindkét vonatkozásban a kapacitásnál nagyobb mértékű emelkedés figyelhető meg. Az országos növekedési ütem ettől elmaradt, ugyanis az évtized második felében több alkalommal is megtorpant a foglalások száma, így az ezredfordulóhoz viszonyítva 35%-kal többen, 12%-kal több napra igényeltek szállást.

A régióban a belföldi vendégkör a meghatározó. A turisták számában az időszak alatt mindvégig döntő többséget (2011-ben 58%-ot) képviseltek, az eltöltött éjszakák között viszont csupán 2006-tól kerültek túlsúlyba, így míg korábban a forgalom 54%-át a külföldiek adták, az időszak végén 53%-a a hazai turistákhoz kötődött. Az évtized második felében a magyar érdeklődés növekedésének háttérében adópolitikai intézkedések álltak, ugyanis a cafeteria rendszer keretében egyre terjedő üdülési csekk használata élénkítette a forgalmat. Az arányeltolódás ugyan országosan is megfigyelhető, mégis a két vendégkör kiegyenlítettebb képet mutatott.

A belföldi vendégek száma az időszak alatt 57%-kal nőtt, akik 44%-kal több éjszakát töltöttek a régióban. Külföldről ugyanakkor 45%-kal érkeztek többen, s tizedével hosszabb időt töltöttek el. Országosan 14–15 százalékponttal kisebb ütemben bővült a hazai turizmus, a külföldi vendégéjszakák esetében pedig már egy százalékos mérséklődés történt.

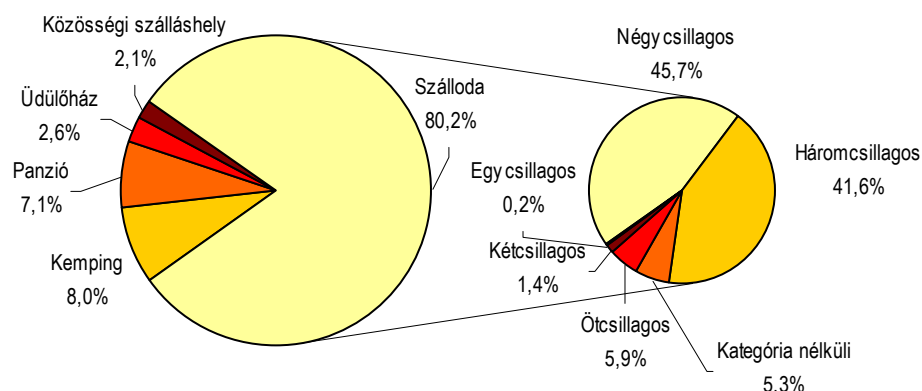
3. tábla

A kereskedelmi szálláshelyek főbb vendégforgalmi mutatói

Megnevezés	Nyugat-Dunántúl			Ország		
	külföldi	belföldi	összesen	külföldi	belföldi	összesen
2011						
Vendég	605 611	852 601	1 458 212	3 821 751	4 199 318	8 021 069
Vendégéjszaka	2 162 572	2 392 970	4 555 542	10 410 774	10 204 743	20 615 517
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	3,6	2,8	3,1	2,7	2,4	2,6
2000 = 100,0%						
Vendég	144,9	157,1	151,8	127,7	142,4	135,0
Vendégéjszaka	110,6	144,0	126,0	99,0	129,9	112,2
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	77,0	91,7	82,4	76,8	91,2	84,1

A turisták átlagos tartózkodási ideje rövidült, míg az ezredfordulón 3,8, az elmúlt évben 3,1 éjszakát töltöttek a régióban, ami azonban fél nappal még mindig hosszabb volt az országosnál. A külföldiekre huzamosabb időtöltés jellemző, ők átlagosan 3,6 napra, míg a belföldiek 2,8 napra igényeltek szállást. Mivel a külföldi foglalások dinamikája jóval elmaradt a hazaitól, a tartózkodási idő esetükben fokozottabban rövidült, mégis az átlagosnál egy éjszakával hosszasan időztek a régió szálláshelyein. Ennek oka az üdülőhelyek (Balaton part, gyógyfürdők) bőségében, s népszerűségében rejlik, továbbá a hagyománnyal rendelkező fesztiváloknak, programoknak köszönhető, melyek a vendégek többnapos időtöltését garantálják.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak megoszlása, 2011

A szállástípusok szerinti forgalom a kapacitás adatoktól eltérő képet mutat, ugyanis az igények formálódása, azaz a magasabb színvonalú szálláshelyek iránti nagyobb és növekvő kereslet még inkább megnyilvánul. 2011-ben a régiót felkereső turisták döntő része, négyötöde szállodákban szállt meg. Az eltöltött éjszakák száma alapján forgalmuk 87%-át a négy- és a háromcsillagos hotelek bonyolították le. A gyógy- és wellness-szállók 29, illetve 27%-os részesedése szintén rámutat népszerűségükre. Ezen felül a kempingek és a panziók látogatottsága említésre méltó (annak ellenére, hogy súlyuk számottevően kisebb a férőhelyek között képviselt arányukhoz képest), együttesen az elszállásolások 15%-át regisztrálták.

4. tábla

A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek és vendégéjszakáinak megoszlása

(százalék)

Szállástípus	Férőhely		Vendégéjszaka	
	2000. július 31.	2011. július 31.	2000	2011
Szálloda összesen	36,0	46,8	66,5	80,2
Ezen belül:				
ötcsillagos	0,3	5,3	0,0	5,9
négycsillagos	23,9	39,5	33,3	45,7
háromcsillagos	47,2	43,7	44,2	41,6
kétsillagos	20,4	4,8	15,4	1,4
egycsillagos	8,1	0,5	7,1	0,2
Panzió	14,0	11,0	11,0	7,1
Üdülőház	5,1	4,4	3,3	2,6
Községi szálláshely ^{a)}	13,6	6,8	7,4	2,1
Kemping	31,4	31,0	11,8	8,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

a) 2009-ig ifjúsági szálló és turistaszállás.

2011-ben összességében 91%-kal több vendég, 52%-kal több napra foglalt szállást valamely nyugat-dunántúli szállodában, mint tizenegy évvel korábban. Az eltöltött

éjszakák száma alapján a már említett kapacitásbővüléssel összefüggésben az ötcsillagos hotelek forgalma kiugróan, 37-szeresére bővült. A négycsillagos egységekben kétszer annyi időre szálltak meg, a háromcsillagosokban pedig kétötödös növekedés következett be, az alacsonyabb osztályba sorolt szállókban viszont drasztikus visszaesést regisztráltak. A többi szállástípus esetében szintén csökkenés történt. A turisták 15, valamint 18%-kal kevesebb éjszakát töltöttek kempingekben, illetve panziókban, mint az ezredfordulón. Az üdülőházak forgalma másfél százalékkal, a közösségi szálláshelyeké pedig a legnagyobb mértékben, 64%-kal esett vissza.

A havi idegenforgalmi adatokból kitűnik, hogy a vendégéjszakák 27%-a a főidényben, 18%-a az elő-, ennél valamelyest kisebb hányada, 17%-a a az utóidényben, fennmaradó 38%-a pedig idényen kívül realizálódott. A forgalom eloszlása kiegyenlítettebb, mint országosan, ahol a főszezon jelentősebb (31%) súllyal bír.

2011-ben több mint 600 ezer vendég érkezett a határon túlról a régió kereskedelmi szálláshelyeire, s összesen közel 2,2 millió éjszakát töltött el. Ez az országos 16, illetve 21%-át jelentette. A külföldiek 85%-a az Európai Unió valamely tagállamából kereste fel a régiót, mely az országosnál jóval nagyobb részarányt képviselt. Ezen belül háromtizedük a szomszédos Ausztriából, egynegyedük Németországból, s 18%-uk Csehországból érkezett. Ezen felül az uniós államokból a románok és a szlovákok utaztak jelentősebb számban a térségbe. Emellett az ukrán és az orosz turisták érdeklődése volt számottevő a Nyugat-Dunántúl kereskedelmi szálláshelyei iránt.

5. tábla

A kiemelt küldőországok főbb jellemzői, 2011

Ország	Nyugat-Dunántúl			Ország		
	részesedés a külföldi		átlagos tartózkodási idő, éjszaka	részesedés a külföldi		átlagos tartózkodási idő, éjszaka
	vendégek	vendég-éjszakák		vendégek	vendég-éjszakák	
	számából, %		számából, %			
Európai Unió országai	84,6	85,4	3,6	70,4	73,4	2,8
Ezen belül:						
Ausztria	26,5	23,4	3,2	7,7	7,8	2,7
Csehország	15,3	13,1	3,0	4,7	4,9	2,9
Németország	20,9	33,5	5,7	14,2	20,0	3,8
Románia	5,8	2,6	1,6	5,7	4,0	1,9
Szlovákia	3,8	2,7	2,6	2,8	2,3	2,2
Oroszország	3,2	6,7	7,3	3,2	4,4	3,7
Ukrajna	5,6	2,2	1,4	3,1	1,9	1,7
Külföld összesen	100,0	100,0	3,6	100,0	100,0	2,7

Míg a turisták számának megoszlása alapján a küldőországok között egyértelműen Ausztria tölti be a vezető szerepkört, az eltöltött éjszakák számottevően nagyobb hányadát (az uniós kétötödét) a német vendégek foglalták le. Ennek oka, hogy a németek jóval hosszasan, átlagosan 5,7 éjszakát tartózkodtak a kereskedelmi

szálláshelyeken. A látogatók számához mérten a forgalomból szintén nagyobb arányban részesedő oroszok ennél is huzamosabban, 7,3 napig időztek a régiós egységekben. A csekély számban (1 328 fő) érkező izraeliek maradtak a legtovább, átlagban 8,3 éjszakát. A svájci turisták (8 611 fő) pedig a németekhez hasonló hosszú időt töltötték el.

Országos szinten a vendégforgalom jóval differenciáltabb képet mutat, mely döntően a fővárost is magában foglaló Közép-Magyarország látogatottságából adódik. Így a régiós vendégkör magját képező állampolgárok számottevően kisebb súllyal szerepelnek. A német turisták azonban így is meghatározóak, igaz nem képviselnek akkora részt, s rövidebb ideig tartózkodnak.

Nyugat-Dunántúl külföldi turizmusa egy évtized alatt jelentős változáson ment keresztül. Az ezredfordulón a német vendégek dominanciája fokozottan jelentkezett: számuk 46%-os, az általuk eltöltött éjszakák 62%-os részarányt tettek ki. 2011-ben azonban harmadával kevesebben, kétötödével rövidebb időre érkeztek, mint tizenegy évvel korábban. Ezzel szemben a többi országból jellemzően többen, s hosszabb időre látogattak a régióba. Az osztrákok korábban 24, valamint 19%-os szeletet képviseltek, számuk háromötödével, foglalásaik harmadával bővültek. Emellett elsősorban a növekvő cseh és orosz érdeklődés pótolta a német vendégek elmaradását, de a román, a szlovák és az ukrán turizmus súlya is egyre számottevőbb. A kisebb számú állampolgárt delegálók az időszak elején kiegyenlítettebben részesedtek a forgalomból, melyben kisebb-nagyobb arányeltolódások történtek. A már említett főbb partnerországokon túl a franciák, a lengyelek és a britek emelhetők ki. Hasonló forgalmat jelentenek a holland, az olasz, valamint a svájci turisták is, esetükben azonban nem tapasztalható élénkülés.

Turisztikai bevételek

2011-ben a nyugat-dunántúli kereskedelmi szálláshelyek bruttó 51,6 milliárd forint bevételt realizáltak, mely az országos egyötödét jelentette. A bevételek közel fele szállásdíjból, több mint egynegyede vendéglátásból származott. Az összegek további 14%-a szállásdíjba foglalt egyéb bevételeket takar, 12%-a pedig egyéb és wellness szolgáltatásokból folyt be. Míg országosan az elért eredmény nagyobb hányadát, 55%-át a szállásdíj tette ki, a régióban a vendéglátás és a különféle szolgáltatások töltötték be nagyobb szerepet. A bevételi szerkezet tizenegy év távlatában lényegében nem változott. Az elért bevételek megduplázódtak, ezen belül a vendéglátás eredménye bővült leginkább, 2,2-szeresére. Szállásdíjból 94%-kal, egyéb szolgáltatásokból 84%-kal nagyobb összeget realizáltak. A bevételek döntő része a szállodákban keletkezett: korábban 85%-át, az időszak végén pedig már 88%-át ők könyvelhették el.

A szállásdíjbevételekhez a külföldi és belföldi vendégek foglalásai 53–47%-os arányban járultak hozzá. (Előbbi vendégkör jelentősége az országostól tíz százalékponttal elmaradt). A szállásdíjak döntő részét, 88%-át a szállodák realizálták. Ezen belül több mint fele a négycsillagos egységekben, közel háromtizede a háromcsillagosokban keletkezett.

Egy vendégéjszakára átlagosan 5 500 forint (ezen belül egy külföldre 6 100, egy belföldre 5 000 forint) szállásdíjbevétele jutott, ami az országosnál 1 300 forinttal (külföldi esetében 2 400, belföldinél 100 forinttal) alacsonyabb volt. Ez az összeg a szállodákban a legmagasabb, ahol 6 000 (külföldi viszonylatban 6 900) forintot tett ki. A mutató értéke a hotelek közül az ötcillagosokban kiemelkedően magas (14 000 forint), a négycsillagosokban ugyan fele akkora, de még mindig átlag feletti (7 000 forint) volt. A többi szállástípus közül a panziókban 4 900 forintot tett ki, melytől az üdülőházaké 1 600 forinttal, a közösségi szálláshelyeké, valamint a kempingeké egyaránt 2 700 forinttal elmaradt.

6. tábla

Egy kiadott és egy kiadható szobára jutó bruttó szállásdíjbevétele, 2011

(forint)

Szállástípus	Nyugat-Dunántúl		Ország	
	Kiadott szobára (átlagár)	Kiadható szobára (REVPAR)	Kiadott szobára (átlagár)	Kiadható szobára (REVPAR)
Szálloda összesen	11 377	5 667	14 235	6 540
Ezen belül:				
ötcsillagos	25 848	13 210	30 994	19 630
négycsillagos	13 427	7 594	14 277	7 618
háromcsillagos	7 814	3 724	9 513	3 750
kétsillagos	7 284	1 529	7 616	2 405
egycsillagos	7 696	1 705	7 516	1 516
Panzió	8 066	1 945	8 651	1 896
Üdülőház	6 580	1 563	7 216	1 709
Közösségi szálláshely	4 349	825	5 695	887
Kemping	–	–	–	–
Összesen	11 168	4 817	13 375	5 056

A kereskedelmi szálláshelyek szobáinak bruttó átlagára 11 200 forintot, a szállodák esetében kétszázal magasabb összeget tett ki, mely az országostól 2 200, illetve 2 900 forinttal elmaradt. Ezen belül az ötcillagos szállókban 2,3-szeresét regisztrálták, míg a kétsillagosokban az összeg kétharmadát sem érte el. Egy szoba egy működési napjára (REVPAR) átlagosan bruttó 4 800 forint, a hotelekben 5 700 forint szállásdíjbevétele jutott. Utóbbiak közül az ötcillagosok javára szintén 2,3-szeres különbség mutatkozott.

2011 decemberében 347 nyugat-dunántúli szálláshelyen volt lehetőség az üdülési csekk, mint fizetőeszköz használatára. Az év során 3,6 milliárd forint értékben váltottak be utalványt, ami az országos 27%-át adta. Ez a belföldi bruttó szállásdíj 32%-át tette ki. Az összeg 87%-a a szállodákban került felhasználásra. Az üdülési csekk – melyet 2012-től a SZÉP kártya szolgáltatásai váltanak fel – jelentősebb szerepet töltött be a régióban, mint országosan.

Egyéb szállásadás

A hazai idegenforgalmi szállásadást, a vendégek és a vendégéjszakák számának döntő részét a kereskedelmi szálláshelyek határozzák meg. Az ő tevékenységüket kiegészítő egyéb (2009-ig magán-) szállásadói tevékenység ennek ellenére jelentős a Nyugat-Dunántúlon, azonban szerepe az ezredfordulóhoz viszonyítva csökkenni látszik. 2011 végén a régióban 5 533 hivatalosan regisztrált egyéb szálláshelyi vendéglátó közel 15 ezer szobával, összesen 32 912 férőhellyel várta a pihenni vágyókat, ami az országos kapacitás 15%-át jelentette. Különösen magas a szállásadók száma olyan frekvenciált területeken, mint a Balaton környéke (Balatongyörök, Gyenesdiás, Keszthely, Vonyarcvashegy), a népszerű gyógy-, illetve termálfürdőhelyek közelségében (Bük, Sárvár, Hegykő, Hévíz, Kehidakustány, Lenti, Zalakaros), valamint a nevezetes tájegységek területén (Szigetköz, Fertő tó, Sopron környéke, Őrség, Göcsej).

Az elmúlt évben több mint 150 ezer vendég közel 632 ezer éjszakát töltött el a régió privát szállásadójánál. A vendégek kétharmada belföldről, egyharmada külföldről érkezett, míg a vendégéjszakákból előbbiek hattized, utóbbiak négytized arányban részesedtek. A vendégszám 11 év alatt 11%-kal nőtt, ennek háttérében a belföldi vendégkör bővülése áll, mivel számuk a vizsgált időszakban több mint kétszeresére emelkedett, ellenben a külföldieké majdnem felére csökkent. A vendégéjszakák száma egynegyeddel fogyott, melyet a külföldiek által eltöltött éjszakák erőteljes csökkenése idézett elő.

7. tábla

Az egyéb szálláshelyek főbb vendégforgalmi mutatói

Megnevezés	Nyugat-Dunántúl			Ország		
	külföldi	belföldi	összesen	külföldi	belföldi	összesen
2011						
Vendég	48 650	101 762	150 412	245 993	631 482	877 475
Vendégéjszaka	249 110	382 456	631 566	1 137 485	2 126 655	3 264 140
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	5,1	3,8	4,2	4,6	3,4	3,7
2000 = 100,0%						
Vendég	54,9	219,4	111,5	66,6	247,5	140,5
Vendégéjszaka	43,4	144,0	75,3	46,4	150,0	84,4
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	79,1	65,6	67,5	69,8	60,6	60,1

A csökkenő forgalom következtében az átlagos tartózkodási idő is rövidült, mértéke a hazai látogatók esetében volt a nagyobb. 2011-ben a turisták átlagosan 4,2 éjszakát, a 11 évvel korábrinál 2,0-val kevesebbet töltöttek a régió egyéb szálláshelyein. A külföldiek hosszabb időre, 5,1 napra, a belföldi vendégek 3,8 éjszakára érkeztek.

A kisebb érdeklődés következtében az egyéb szállásadás szerepe mérséklődött az ezredfordulóhoz képest, a kereskedelmi szálláshelyekhez viszonyítva mind a vendégek, mind az általuk eltöltött éjszakák kisebb súlyt képviseltek, mint 2000-ben.

Nyugat-Dunántúlon a falusi turizmus kínálatában és színvonalában is kiemelkedő. A régió aprófalvas településszerkezete, valamint a gazdag történelmi múlt hozzájárult a vidéki turizmus fejlődéséhez a térségben. Az ilyen típusú szálláshelyek jellemzője, hogy kialakításuk révén az ott eltöltött idő alatt a vendégek megismerhetik a helyi vidék szokásait és kultúráját, illetve beleszólhatnak falusi életkörülményekbe. A vizsgált üdülőhelyeken és a különböző tájvidékeken, (Szigetköz, Fertő-mente, Sopron környéke, Kőszeghegyalja, Őrség térsége) különösen nagy jelentőségű e szállásadási forma.

2011-ben a régióban az egyéb szálláshelyek kisebb része a falusi turizmusban tevékenykedett, a 759 vendéglátó 5 332 férőhelyet kínált a pihenni vágyóknak. Ez az egyéb szállásadás kapacitásának 16%-át jelentette. Ezeket az olcsóbb árfekvésű, családi jellegű szálláshelyeket közel 30 ezer vendég, 91 ezer éjszakára vette igénybe. A turisták kicsivel több, mint kilenctizede belföldről érkezett, tehát a falusi turizmus elsődleges célcsoportját a hazai látogatók jelentik.

Kereskedelem és vendéglátás üzlethálózata

A kiskereskedelmi és a vendéglátás üzlethálózata az ezredforduló óta jelentősen átalakult Magyarországon. A hazai és a nemzetközi üzletláncok, bevásárlóközpontok megjelenésével megváltoztak a fogyasztói szokások. A lakosság szívesen keresi fel ezeket az áruházakat, melyek általában a nagyvárosok peremén találhatóak, jól megközelíthető helyen, s a termékek széles palettáját kínálják. Itt a fogyasztók egy-egy bevásárlás alkalmával akár több hétre előre is beszerezhetik a szükséges termékeket. A hipermarketek és a bevásárlóközpontok térhódításával egyre kevesebb kisbolt nyílik, ami elsősorban az egyéni vállalkozás keretében működő egységek számának csökkenésében mutatkozik meg.

A Nyugat-Dunántúlon 2011 végén 14 917 kiskereskedelmi üzlet működött, az országos egységek 9,7%-a. Számuk 2000-hez képest több mint kétezerrel csökkent. A térségben ezer lakosra 15 bolt jutott, így a kereskedelmi ellátottság megegyezett az országos átlaggal.

A boltok csaknem háromtizede élelmiszer árusító üzlet. Döntő részük, 63%-uk élelmiszer vegyesüzlet és áruház, továbbá említésre méltó számban található kenyeret, pékárut vagy édességet, húst, húskészítményt, valamint zöldséget, gyümölcsöt árusító szaküzlet. Az üzletek több mint héttizede nem élelmiszer forgalmaz. Ezen belül a legnagyobb arányt, kilenctizedet az iparcikküzletek és áruházak képviselik. Ebből a ruházati üzletek kicsivel több, mint egyötöddel, a festék, vasáru, barkács- és építési anyagok szaküzletei egytizeddel részesedtek. A járművek üzlete és üzemanyag-töltő állomások együtt a kiskereskedelmi boltok 7,9%-át adták. Előbbiek döntő része gépjárműalkatrésszel (53%), illetve négytizede személygépjárművel kereskedett.

Összességében az üzletek 35%-át, az országos átlagnál magasabb hányadát, egyéni vállalkozók üzemeltették a régióban. Az élelmiszerüzletek négytizede volt magánkézben, ezen belül különösen magas volt arányuk a zöldség- és gyümölcsüzletekben (53%). Az iparcikkszaküzletek közül pedig magasan átlag feletti

arányal a virág- és kertészeti, a használati-, a kedvtelésből tartott állatok szaküzleteiben, valamint a textil-, ruházati-, és lábbeli üzletekben rendelkeztek.

8. tábla

A kiskereskedelmi üzletek és a vendéglátóhelyek száma, 2011

Megnevezés	Egységek száma	Tízezer lakosra jutó egység	2000 = 100,0	Az országos százalékában
Kiskereskedelmi üzlet	14 917	150,2	87,0	9,7
Ebből:				
Élelmiszer kiskereskedelmi üzlet	4 141	41,7	76,6	9,3
Ruházati szaküzlet	1 994	20,1	68,3	9,9
Vendéglátóhely	6 083	61,2	108,0	10,9
Ebből: étterem, büfé és cukrászda	2 971	29,9	76,8	10,4

Nyugat-Dunántúl kiskereskedelmére hatással van a szomszédos országokból ide irányuló bevásárló-turizmus is, mivel a régiót alkotó három megye mindegyike határ mentén található. Gyenge forint esetén kifizetődő átutazni a külföldieknek, s a térségben intézni beszerzéseiket. Győr-Moson-Sopron megyébe főként szlovák, Vas megyébe osztrák, Zala megyébe szlovén illetve horvát vásárlók érkeznek. A bevásárló-turizmus szerepe azonban a korábbi évekhez képest csökkenni látszik, a külföldi országok kereskedelmi egységei különféle akciókkal próbálják a helyi vevőket otthon tartani.

Az idegenforgalomhoz szorosan kapcsolódó vendéglátás a Nyugat-Dunántúlon fejlettnak mondható. Ezt tükrözi, hogy a vizsgált időszakban tízezer lakosra 61 vendéglátóhely jutott, mely az országos átlagot 5-tel haladta meg. A régióban 2011 végén 6 083 vendéglátóhely állt a fogyasztók rendelkezésére, 473-mal több, mint az ezredfordulón. A vendéglátóüzletek majd kilenczetedét, közel öt és félezret, a kereskedelmi vendéglátóhelyek tették ki. Ezek több mint fele étterem, cukrászda és egyéb vendéglátóhelyként, a fennmaradó 45% italüzlet és zenés szórakozóhelyként funkcionált. Az összes vendéglátó egység 11%-át a munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végzők adták.

A vendéglátóhelyek valamivel több mint négytizedét egyéni vállalkozók üzemeltették. Legmagasabb aránnyal az italüzlet, és zenés szórakozóhelyek területén rendelkeztek, itt az egységek fele volt magánkezdeményezés. Míg a munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végzők mindössze 15%-a üzemelt egyéni vállalkozás keretében.

A vendéglátóhelyek számának nagyságát jelentősen befolyásolja, hogy az adott település hol helyezkedik el, s milyen turisztikai adottságokkal rendelkezik. A régió idegenforgalma szempontjából meghatározó térségekben számottevően magasabb az egységek száma, így a megyeszékhelyeken, a nagyvárosokban a közkedvelt fürdőhelyeken (Hegykő, Bük, Sárvár, Hévíz, Zalakaros) és természetesen a Balaton parti településeken (Balatonyörök, Gyenesdiás, Vonyarcvashegy) is jóval több vendéglátóhely található.

Turisztikai célpontok

Tájvidékek

Kiadványunkban a Nyugat-Dunántúl öt tájvidékével is foglalkozunk. E tájegységek kiválasztásánál arra törekedtünk, hogy a régióra leginkább jellemző, idegenforgalmi szempontból meghatározó jelentőségű területi egységeket vizsgáljunk (a kiadvány függeléke tartalmazza a tájvidékekhez sorolt településeket).

9. tábla

Nyugat-Dunántúl tájvidékeinek főbb idegenforgalmi adatai, 2011

Megnevezés	Balaton part	Fertő táj	Kőszeg-hegyalja	Őrség	Szigetköz	Tájvidékek összesen
Települések száma	38	10	21	44	30	143
Férőhelyek száma	44 061	6 269	10 076	3 350	6 320	70 076
a régiós %-ában	48,2	6,9	11,0	3,7	6,9	76,6
2000 = 100,0	95,8	82,6	116,8	169,6	99,0	99,3
Vendégek száma	525 954	226 230	198 929	43 714	209 621	1 204 448
a régiós %-ában	32,7	14,1	12,4	2,7	13,0	74,9
2000 = 100,0	152,6	118,4	156,4	217,5	132,8	143,2
Vendégéjszakák száma	2 176 008	593 560	812 129	124 698	451 475	4 157 870
a régiós %-ában	42,0	11,4	15,7	2,4	8,7	80,2
2000 = 100,0	107,8	115,5	133,1	176,6	102,5	113,8
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	4,1	2,6	4,1	2,9	2,2	3,5
a régiós %-ában	128,1	81,4	126,6	88,5	66,8	109,4
2000 = 100,0	70,1	97,6	85,1	81,2	77,2	74,4

A **Balaton part** turisztikai vonzerői összetettek, változatosak. Strandolás, vízi sportok, horgászat, kalandpark, extrém sportok, történelmi és kulturális emlékek, népi hagyományok, programsorozatok, kulturális rendezvények helyszíne. A nyugat-dunántúli tájegységek közül idegenforgalmi szempontból a 38 zalai település együttesét alkotó Balaton part a legjelentősebb, ide koncentrálódik a vendégforgalom. A gyógy- és termálfürdők vonzereje egész éven át tart, a Balaton viszont még mindig szezonális. Több helyütt ezt a ciklikusságot wellness-szállók építésével, őszi, téli, valamint tavaszi programokkal próbálják kiegyenlítetté tenni. A térség vendégforgalmi adatai jól jelzik a Balaton vonzerejét, idegenforgalmi profiljának fontosságát. A 2011. július 31-ei állapot szerint a zalai Balaton parton 44 ezer férőhellyel várták a vendégeket, 4,2%-kal kevesebben a 2000. évinél. A régió szálláshely-kapacitásából való részesedése tizenkét esztendő alatt 53%-ról 48%-ra mérséklődött, de még mindig meghatározó súlyt képvisel. 2011-ben a férőhelyek hattizede kereskedelmi, a többi egyéb szálláshely volt. Ez utóbbiak száma az ezredfordulóhoz képest közel kétharmadára esett vissza, míg a kereskedelmieké 43%-kal bővült. A kereskedelmi szálláshelyeken rendelkezésre álló 26 ezer férőhelyből közel 13 ezerrel a szállodák, 11 ezerrel a kempingek részesedtek, ami a régió szállodai kapacitásának 46, a kempingekben található 61%-át jelentette. Előbbi

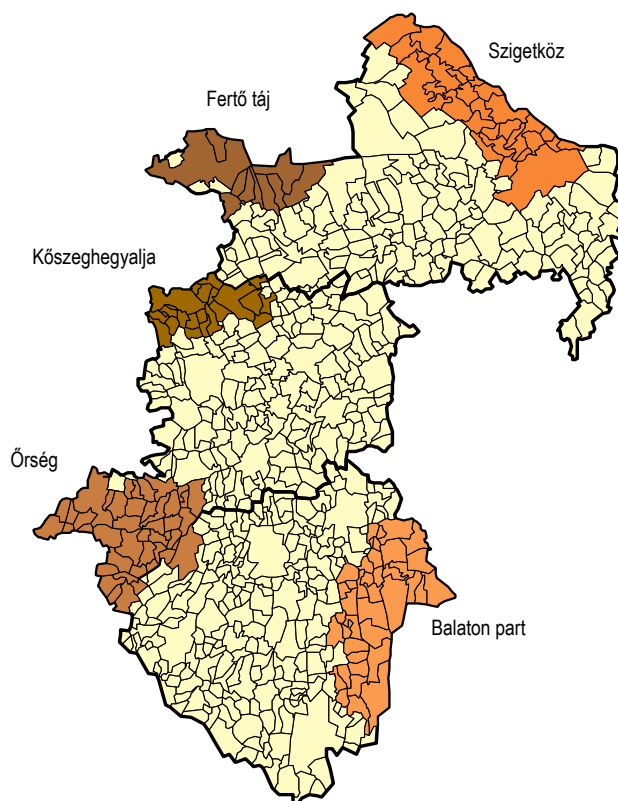
szállástípusban – elsősorban a tájvidékhez tartozó hévízi és a zalakarosi szállodai bővítésekből adódóan – 2011. július 31-én több mint 4 100-zal nagyobb számú hely állt rendelkezésre, mint a vizsgált időszak elején.

A látogatók itt is a kereskedelmi szálláshelyeket részesítették előnyben. 2011-ben a magyar tenger zalai településein 526 ezer vendéget fogadtak a szállásadók, 91%-ukat a kereskedelmi szálláshelyeken. Az eltelt több mint egy évtized alatt a turisták száma 53%-kal, az általuk eltöltött éjszakáké 7,8%-kal nőtt, melyet a kapacitáskínálat módosulása is befolyásolt. A külföldi látogatottságban ugyanakkor – a jelen elemzésben részletezett további négy tájvidékkel ellentétben – 15, illetve 32%-os visszaesés történt. Így a forgalomban a külföldiek súlya a 2000. évi 62%-ról 34%-ra, a vendégéjszakák esetében pedig 75%-ról 48%-ra apadt a két időszak között.

Az elmúlt több mint tíz esztendő távlatában a szálláshelyet felkeresők száma dinamikusabban bővült mint a vendégéjszakáké, ezért az átlagos tartózkodási idő 1,7 nappal rövidült. Ennek ellenére az itt töltött idő még mindig jóval hosszabb volt az átlagosnál. 2011-ben a zalai Balaton parton átlagosan 4,1 éjszakára foglaltak szállást a régióra jellemző 3,2 éjszakával szemben.

7. ábra

Tájvidékek a Nyugat-Dunántúlon

A **Fertő tó** a Balaton után a második legnagyobb tó Közép-Európában. A korábban legfőbb vonzerőt jelentő vízisportok mellett az utóbbi időben számos elemmel bővült a kínálat, melyek a belföldi és a külföldi turistákat a vidék településeire csalogatják. Közülük a legfontosabbak a tó körüli táj növény- és állatvilága, természeti értékei, a népi építészet és életmód emlékeit őrző műemlékei, a kulturális lehetőségek, a térség

mélységi gyógy- és termálvizei (Balf, Hegykő), a kerékpározás. Az idegenforgalomhoz szorosan kapcsolódó szőlészet és borászat is kiemelkedő jelentőséggel bír.

A Fertő tó mellett különösen nyaranta számottevő a turistaforgalom. A tájegységhez tartozó tíz Győr-Moson-Sopron megyei településen együttesen közel 6 300 szállásférőhelyen – a régiós kapacitás 6,9%-án – 226 ezer turistát fogadtak 2011-ben, akik átlagosan 2,6 napot tartózkodtak itt. Az általános tendenciáktól eltérően a szálláshelyek számottevő hányadát jelentő üzletszerűen működő egységek kapacitása a két időszak között 29%-kal mérséklődött, az egyéb szállásadásban viszont 1,6-szeres növekedés történt. A vendégforgalom kedvezően alakult, a külföldről érkezők száma, átlagos tartózkodási idejük felülmúlta a 2000. évit. A szállástípusok közül a szállodák férőhelykínálata alig a változott, a panzióban lévők 29%-kal bővült 2000 és 2011 között. A panzió a második leggyakrabban előforduló szálláshely típus a tájvidék településein. A vendégforgalom közel nyolctizede a tájkörzethez sorolt Sopronban összpontosult.

Kőszeghegyalja idegenforgalmi központja az ország műemlékekben egyik leggazdagabb városa Kőszeg, valamint a gyógyvízéről híres Bük. A Kőszegi-hegység természeti szépségei, a nemzetközi alpanónia és az Országos Kéktúra útvonal, az egészségre jótékony hatású szubalpin klíma, a természetvédelmi látogatóközpont, a nagy tömegeket megmozgató kulturális és történelmi hagyományokat felelevenítő események teszik a tájat, a településeket vonzóvá az érdeklődők, kirándulni vágyók számára. Errefelé inkább az egynapos kiránduló (szelíd- vagy bakancsos-) és a bevásárló-turizmus a jellemző, kivéve a gyógyfürdővel rendelkező Büköt, ahol az egészségturizmus a meghatározó.

A vizsgált ötből ez a tájvidék rendelkezik a Balaton part után a legtöbb szálláshellyel. A régió kapacitásának 11%-a található Kőszeghegyalja 21 vasi településén. A férőhelyek nagyobb hányadát a kereskedelmiek adták, számuk a két időszak között 26%-kal nőtt, a 37%-kal részesedő egyéb szállásadásban mindössze másfélszázzal gyarapodott. Egy év alatt 200 ezer vendég töltött itt több mint 800 ezer éjszakát. A vendégek 53%-a külföldről érkezett, ők a Balaton part után itt időztek átlagosan a legtöbbet (4,5 éjszakát). A külföldiek Nyugat-Dunántúlon eltöltött vendégéjszakáiból egyötödével részesedett ez a tájvidék. Vélhetően ebben az is szerepet játszott, hogy a szállodai kapacitás duplájára emelkedett 2000 és 2011 között. A szálláshelyek és a vendégforgalom tekintetében Bük szerepe kiemelkedő és domináns. A külföldiek körében nagyon kedvelt hely. Emellett a leglátogatottabb települések: Kőszeg, Velem és Csepreg.

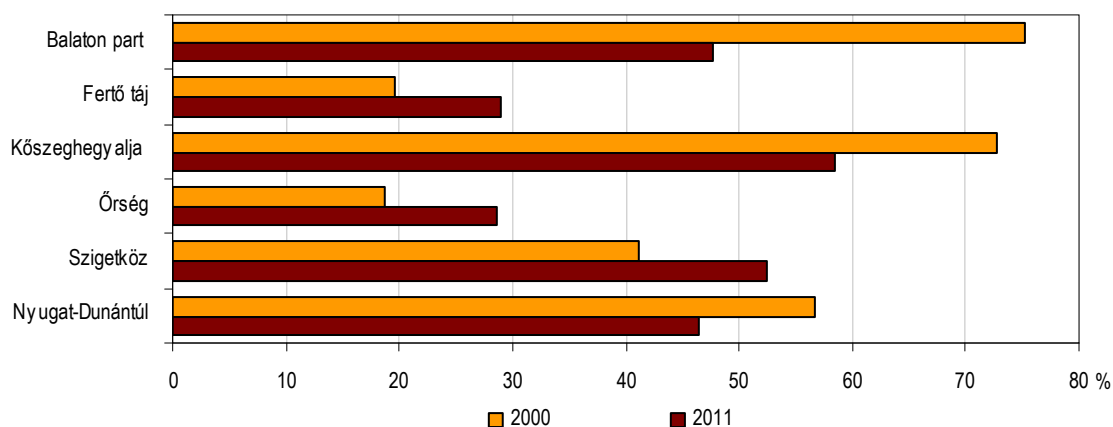
Az **Őrség** folyók és patakok által formált, változatos felszínű, erősen szabdalt dombvidék. Területének 63%-a erdő. Fokozottan védett növény- és állatfajok élőhelyei, Európában is ritkaságnak számító 30 nagygomba-faj együtt itt fordul elő. A több száz éves hagyományok ápolása megmutatkozik a településszerkezetben, az épületek kialakításában, a használati tárgyakban, az ott élők mindennapjaiban. A turisták leginkább a szétszórt házcsoportos, úgynevezett „szeres” településszerkezet, a fából készült jellegzetes építészeti elemek (zsuppal, fazsindellyel fedett szoknyás haranglábak), a néprajzi értékek, a népi mesterségek (fazekasság, kosárfonás,

fafaragás, tökmag-sajtolás) megismerése céljából látogatnak ide. A kirándulókat a Szentgotthárdon 2007-ben megnyílt Thermálpark csábítja fürdőzésre széles körű gyógy- és termálszolgáltatásokkal.

Az Őrség Nemzeti Park 44 települést ölel fel, ebből öt zalai, a többi vas megyei. Az öt tájvidék közül az Őrség rendelkezik a legkisebb befogadóképességgel, mindössze 3 350 férőhellyel. A kínálat 2000 és 2011 között 1 375 férőhellyel bővült. Az 1 840 kereskedelmi szálláshely négyötöde – nagyjából azonos részarányt képviselve – a panziók, a kempingek és a szállodák között oszlott meg. A falusi szállásadók közel ugyanannyi férőhellyel várták az idelátogatókat, mint a kereskedelmiek. Kedvelt úti cél lett e vidék, számottevően megnőtt a belföldről és a határainkon túlról érkező vendégek száma, a vendégkörön belül a külföldiek aránya. A legtöbb turista (közel 23 000) a szállodákban szállt meg (ez elsősorban a szentgotthárdi fürdő megnyitása kapcsán újonnan létesült szállodai férőhelyekkel hozható összefüggésbe). A duplájára nőtt turistaszám kapcsán 77%-kal több vendégéjszakát realizáltak a szálláshelyek az időszak elejénél. A külföldiek növekvő érdeklődésének köszönhetően a határon túlról érkezők vendégforgalmi adatai még nagyobb növekedést mutatnak.

8. ábra

A külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya a tájvidékeken

A **Szigetköz** a Győri-medence, a Duna és a Mosoni-Duna által határolt térség. Magyarország legnagyobb szigete. Kiemelkedő jelentőségű nedves élőhely, amely otthont ad számos különösen ritka növény- és állatfajnak. A sajátos vízrendszer, a flóra és faunavilág megőrzése érdekében alapították 1987-ben a Szigetköz Tájvédelmi Körzetet, amely a Fertő-Hanság Nemzeti Park igazgatása alá tartozik. Területének több mint egytizede fokozottan védett.

A táj 30 települése teljes egészében Győr-Moson-Sopron megyéből került ki. A szállásférőhelyek száma (6 320) a két időszak között egy százalékkal mérséklődött és majdnem ugyanannyi volt, mint a Fertő tájon. A kapacitás felét a szállodákban regisztrálták, a másik felén a panziók, kempingek és az egyéb szálláshelyek osztoztak. A vendégek száma 33%-kal, a vendégéjszakáké 2,5%-kal élénkült a két időszak között. A külföldről érkezők még ennél is nagyobb forgalmat indukáltak. Amíg a

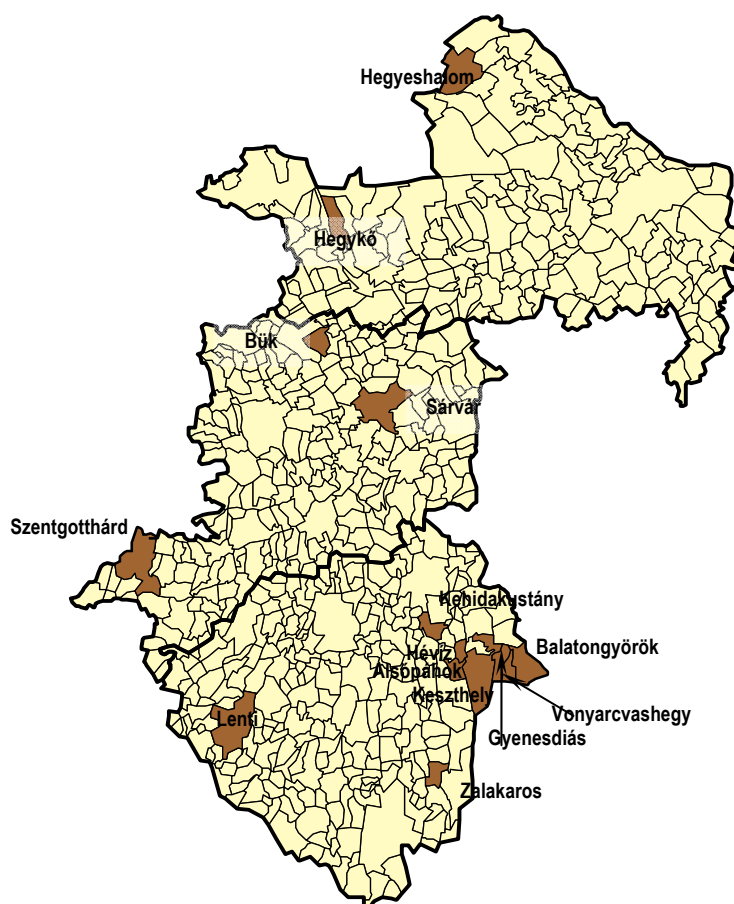
Szigetköz 2000-ben a külföldi vendégek arányát tekintve a Balaton part után a második volt a tájvidékek között, 2011-ben a sorrendben az első helyre került.

Üdülőhelyek

Üdülőhelyként a relatíve magas forgalommal bíró településeket definiáltuk, melyek e kategóriába való tartozását alapvetően a Balaton, valamint a gyógy- és termásvíz kiaknázásának lehetősége adja a régióban. E körbe tartozik még a forgalom nagyságát tekintve Hegyeshalom is, az egyetlen, ahol a szálláshelyek magas száma, illetve a vendégforgalom nagysága a város határátkelő „szerepéből” adódik, s itt átlagosan mindössze egy éjszakára maradtak a vendégek. Üdülőhelyeink népszerűségét jól jelzi, hogy a 2011. évi vendégéjszakák száma alapján a fővárost leszámítva Hévíz az ország leglátogatottabb települése, Bük a harmadik, Zalakaros az ötödik, Sárvár pedig a nyolcadik a rangsorban, emellett a további tíz helység mindegyike szerepel az első 90 úti cél között.

9. ábra

Üdülőhelyek a Nyugat-Dunántúlon

2000 és 2011 között a férőhelyek száma ugyan tizedével növekedett a nyugat-dunántúli üdülőhelyeken, ezen belül azonban a kereskedelmi szálláshelyek másfélszeresére növelték kapacitásukat, az egyéb szállásadásban viszont egynegyedes csökkenés következett be. Így a vizsgált településeken összesen 58,8 ezer férőhely közül választhattak a vendégek, ami a régiós közel kétharmadát

tette ki. Korábban a szálláshelyek nagyobb hányadát (58%) a magán szállásadás biztosította, melynek súlya 2011-re 40% alá csökkent, és napjainkban főként a Balaton parti üdülőhelyeken és Kehidakustányban koncentrálódik. A kereskedelmi szállásférőhelyek közel fele szállodákban található, amely arány a gyógyvízzel rendelkező településeken (Bük, Hévíz, Sárvár, Zalakaros) ennél jóval magasabb, míg a többiben inkább a panziók és az üdülőházak túlsúlya jellemző.

10. tábla

Az üdülőhelyek vendégforgalma

Év	Vendégek száma	Ebből. külföldiek aránya, %	Vendég-éjszakák száma	Ebből: külföldiek aránya, %	Átlagos tartózkodási idő	Ebből: külföldi
					éjszaka	
2000	461 615	66,1	2 643 263	77,7	5,7	6,7
2011	963 108	45,3	3 634 205	52,9	3,8	4,4

A vendégforgalom is számottevően bővült a vizsgált időszak alatt, mely mind a vendégek számában, mind az általuk eltöltött vendégéjszakákéban megmutatkozik. 2011-ben 963 ezer vendég fordult meg a régió 14 üdülőhelyén, akik összesen 3,6 millió éjszakára maradtak itt. Az ezredforduló óta a vendégek száma több mint kétszeresére a vendégéjszakáké pedig 1,4-szeresére növekedett, ami mindkét esetben jóval magasabb a régió átlagánál. E növekedés azt eredményezte, hogy 2011-re az üdülőhelyeken pihenni, regenerálódni vágyók a régió vendégszámának közel felét, az általuk eltöltött idő pedig kétharmadát adta, az évezred eleji 42, illetve 60%-kal szemben.

A kereskedelmi és a magán szálláshelyek forgalma az üdülőhelyeken eltérően változott. Előbbiekben a vendégek száma 2,4-szeresére, a vendégéjszakáké pedig 1,6-szeresére bővült, míg az egyéb szálláshelyeken 7,0%-os, illetve egyharmados csökkenés következett be.

Természetesen az egyes üdülőhelyek forgalmának változása is jelentős különbségeket mutatott. Az összes szálláshelyet figyelembe véve a vendégforgalom legnagyobb mértékben Hegykőn és Kehidakustányban növekedett, ezzel szemben a Balaton-part közvetlen településein (Balatongyörök, Keszthely, Vonyarcvashegy) a 2000. évinél alacsonyabb szinten maradt. A kereskedelmi szálláshelyeket mindegyik településen több vendég kereste fel, míg az egyéb szálláshelyek esetében Hegykőn, Hévízen, Kehidakustányban, Lentiben, Sárváron és Szentgotthárdon volt növekedés, míg a többi településen 8–64% közötti csökkenés következett be.

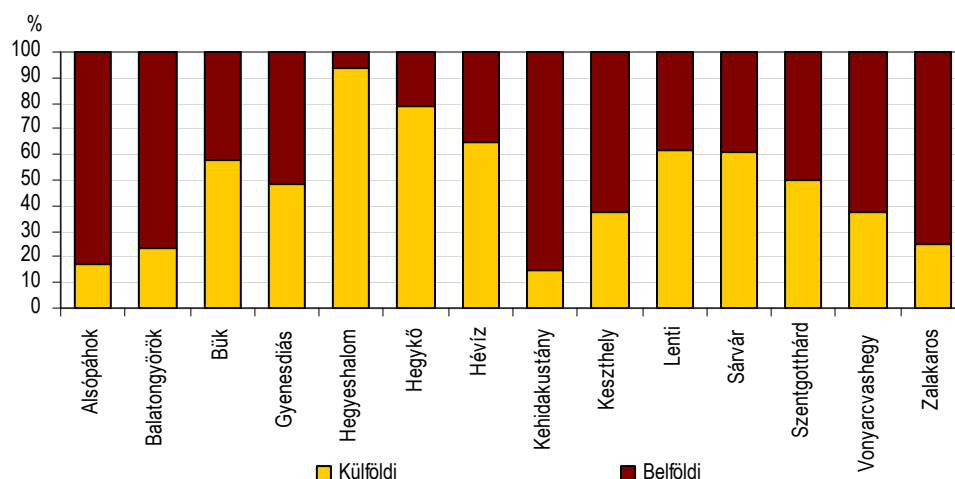
2011-ben 436 ezer vendég (a vendégek 45%-a) érkezett a határon túlról a vizsgált településekre, négytizeddel több mint az évezred elején. A belföldi látogatók száma ugyanakkor az átlagosnál jóval nagyobb mértékben, 3,4-szeresére növekedett, s ezáltal az időszak végén meghaladta az 527 ezret, ami a régió hazai vendégeinek valamivel több mint hattizedét jelentette. Ebből eredően a határon túli és a belföldi vendégkör aránya a 2000. évi 77–23%-ról 45–55%-ra módosult. A külföldi forgalom átlagosnál jóval nagyobb (55–60%) hányada jellemezte (Hegyeshalmot speciális helyzeténél fogva figyelmen kívül hagyva) az országhatárhoz relatíve közelebb eső,

gyógyfürdővel bíró Hegykő, Bük, Sárvár üdülőhelyeket, miközben Hévízen és Lentiben elérte, valamint az elmúlt néhány évben nagy fejlődést magának tudható Szentgotthárdon is megközelítette az 50%-ot. Ezzel szemben a hazai turisták jellemzően a Balaton-part településein, valamint Zalakaroson és Kehidakustányban képviselnek döntő részt a forgalomban.

A vendégéjszakák számának alakulásában, illetve összetételében szintén számottevő eltérés mutatkozik a hazai és a külföldi turisták között. A vizsgált üdülőhelyeken 2011-ben lefoglalt 3,6 millió éjszakából a határon túlról érkező vendégek 1,9 millióval részesedtek, ami az ezredfordulóhoz képest 720 ezres (6,3%-os) csökkenést mutatott. Ezzel szemben a hazai vendégek által eltöltött idő hossza átlagosan közel háromszorosára növekedett, így a 2000. évi 22%-os részarányuk 47%-ra emelkedett. Összességében a régió vendégéjszakáinak héttizedét a 14 üdülőhelyen foglalták le, ami a külföldiek körében ennél egytizeddel még magasabb is volt.

10. ábra

A vendégéjszakák számának megoszlása a kereskedelmi szálláshelyeken, 2011

A külföldi vendégek összetételéről általánosságban elmondható, hogy döntő részük az Európai Unió tagállamaiból érkezett a régióba, illetve az üdülőhelyekre. A forgalom összetétele településenként eltérő, de a határon túlról ide látogatók zöme német és osztrák állampolgár volt. Hévíz külföldi látogatottságát jelentősen befolyásolja a közelben található Sármelléki repülőtér újraindítása is. Innen közvetlen charterjárat indult Németországba és Oroszországba, így 2011-re az orosz és az ukrán vendégek száma is számottevően növekedett az üdülőhelyen.

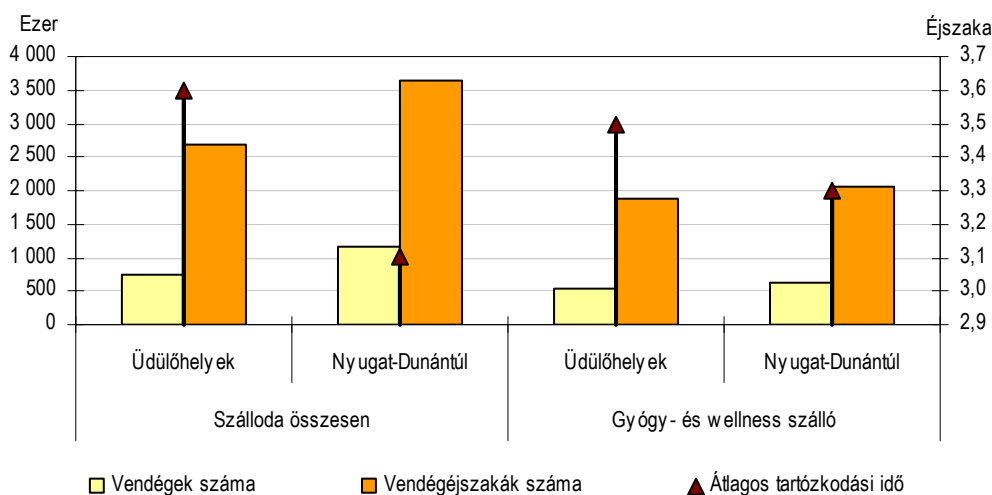
A vendégforgalom alakulásával párhuzamosan az átlagos tartózkodási idő is változott. Az ezredfordulót követő időszakban az üdülőhelyeken 5,7-ről 3,8 éjszakára csökkent, ami ennek ellenére így is közel ötödével magasabb a régióra jellemzőnél. Ezen belül a külföldi turisták tartózkodtak huzamosabb ideig (4,4 éjszaka) a szálláshelyeken, ami Alsópáhokon és Hévízen volt a legmagasabb, 6,7, illetve 6,3 éjszaka. A hazai turisták átlagosan 3,2 éjszakára maradtak az üdülőhelyeken, ami 16%-kal csökkent 2000-hez képest.

2011-ben a 14 üdülőhely közül mindössze Hegykőn nem volt szálloda, a többi településen összesen 88 hotel található (a régió szállodáinak 45%-a), ahol 17,6 ezer férőhely szolgálta a vendégek kényelmét. A vendégforgalom döntő részét ők bonyolították le, melyen belül a három- és négycsillagos egységek a legkedveltebbek. 2011-ben az üdülőhelyeken pihenni vágyók mintegy nyolctizede (748 ezer fő) szállodában szállt meg, s a vendégéjszakák négyötödét (2,7 millió) is itt töltötte el. A hotelek kétharmada (58 db) Keszthelyen, s a gyógyvízzel rendelkező üdülőhelyeken van, melyből 23 Hévízen található. Természetesen az egyes üdülőhelyek vendégforgalmából eltérő nagyságban és arányban részesedtek a szállodák. Alsópáhokon és Hévízen az összes vendégéjszaka több mint kilenctizedét realizálták, ezzel szemben Lentiben, Gyenesdiáson és Vonyarcvashegyen a panziók és az egyéb szálláshelyek részesedtek magasabb arányban.

11. ábra

A szállodák vendégforgalma az üdülőhelyeken, 2011

A gyógy- és termásvíz, valamint az egész évben történő üzemelés lehetőségét kiaknázva relatíve magas a gyógy- és/vagy wellness szállodák száma, melyek Hegyeshalom, Hegykő és Lenti kivételével a többi üdülőhelyen megtalálhatók. 2011-ben a régió üdülőhelyein 39 ilyen jellegű szálloda működött, ahol 10 914 férőhely állt a vendégek rendelkezésére, s ez nyugat-dunántúli kapacitás kilenctizedét adta. Több mint 539 ezer látogató érkezett az egységekbe, hattizedük a határon túlról. Az eltöltött éjszakák száma közel 1,9 milliót tett ki, ami azt jelenti, hogy egy vendég átlagosan 3,5 éjszakára vette igénybe a szálláshelyeket, ami magasabb a régióra jellemzőnél.

Városok

Vizsgálatunk körébe a megyeszékhelyeken, valamint a megyei jogú városokon túl a nem kimondottan üdülőhelyi funkcióval bíró, de relatíve magas vendégforgalommal rendelkező Mosonmagyaróvár és Kőszeg tartozik. 2011. július végén e hét városban 14,4 ezer férőhely közül választhattak a turisták, ami az évezred elejéhez képest ötödével csökkent, miközben a régióban összességében 5,5%-os bővülés történt.

A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása az átlagosnál jóval erőteljesebben (23%) csökkent, míg az egyéb szálláshelyeké tizedével növekedett. Előbbiek ennek ellenére a férőhelyek 86%-ával rendelkeztek, ami így is 22 százalékponttal magasabb volt a régióra jellemzőnél. Az összes férőhely közel fele a szállodákban található. A hotelek kapacitásának súlya Győr-Moson-Sopron megye e körbe tartozó három városában ennél 16–22 százalékponttal magasabb értéket mutatott, míg a többi városban főként a panziók, vagy a közösségi szálláshelyek túlsúlya jellemző.

11. tábla

A városok vendégforgalmi adatai

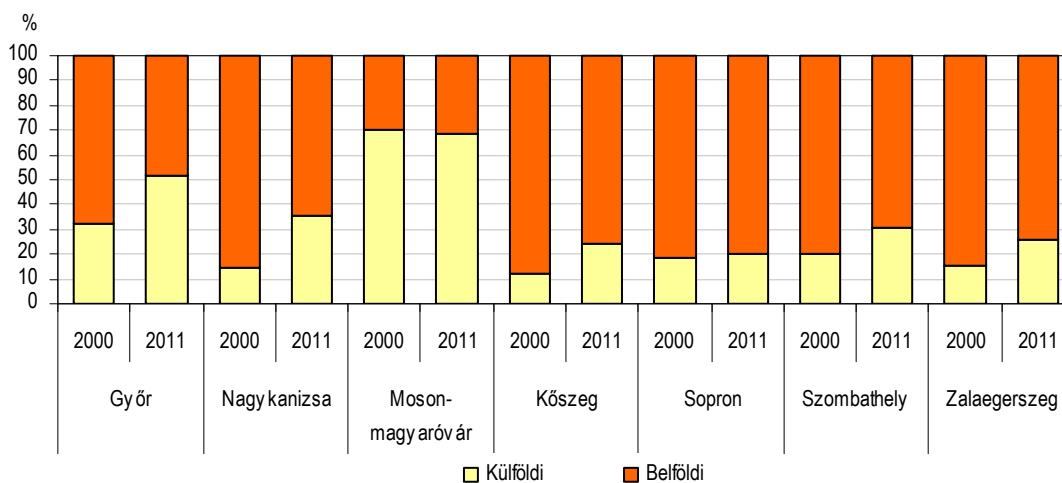
Év	Férőhely ^{a)}	Vendégek száma	Ebből. külföldiek aránya, %	Vendég-éjszakák száma	Ebből: külföldiek aránya, %	Átlagos tartózkodási idő	Ebből: külföldi
						éjszaka	
2000	17 813	442 503	33,7	1 200 349	25,6	2,7	2,1
2011	14 383	476 990	38,4	1 079 744	35,1	2,3	2,1

a) Július 31-én.

2011-ben a vizsgált városokban 477 ezer vendég foglalt szállást – 7,8%-kal több mint az évezred elején –, döntő többségük (96%-uk) a kereskedelmi szálláshelyeket választotta. A vendégek négytizede a határon túlról érkezett, a régióban általánosan jellemzőtől eltérően körükben a növekedés az átlagosnál jóval magasabb, 23%-os volt, miközben a hazai vendégszám az eltelt időszak alatt szinten maradt. A városok között lényeges eltérés mutatkozik, hiszen Győr és Sopron kivételével (ahol másfélszeres, illetve egytizedes a bővülés) mindenütt csökkent a látogatottság, ami a zalai megyeszékhelyen volt a legerőteljesebb, 43%. A külföldiek száma viszont csupán Zalaegerszegen maradt el a 2000. évitől.

12. ábra

A vendégéjszakák számának megoszlása az összes szálláshelyen

A több vendég ellenére az itt töltött idő rövidült. 2011-ben a városok szálláshelyein összesen 1,1 millió éjszakára maradtak a turisták, tizedével kevesebbre mint 2000-

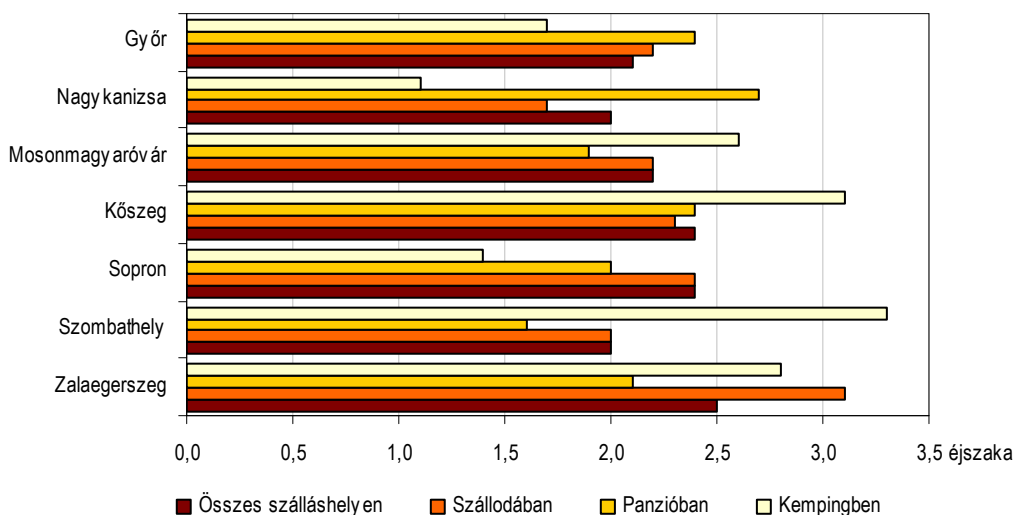
ben. A belföldi forgalom több mint ötödével csökkent, ami azt eredményezte, hogy részesedése a 2000. évi háromnegyedről kétharmadra mérséklődött. Jelentős a különbség a kereskedelmi és az egyéb szálláshelyek látogatottságának alakulása között: előbbiek esetében 6,9%-kal, utóbbiaknál pedig négytizeddel esett vissza a vendégéjszakák száma. Az ezredfordulót követő időszakban az összes eltöltött éjszaka mindössze a Szigetköz „fővárosában”, Mosonmagyaróváron növekedett, Sopronban a 2000. évi szintjén maradt, a többi településen 6 és 47% közötti mértékben csökkent.

2011-ben a vizsgált városokban 69 szálloda működött, ahol 6 739 férőhelyen pihenhettek a látogatók. A forgalom döntő részét a hotelek bonyolították le, a kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek nyolctizede ugyanis szállodában pihent, s a vendégéjszakákból is hasonlóan részesedtek. Őket nagyságrendben (10%) a panziók követik, míg a többi szálláshely aránya 2,0 és 4,1% között mozgott. Természetesen az egyes városok között számottevő az eltérés. Míg Mosonmagyaróváron és Sopronban a szállodai vendégek aránya megközelítette a 90%-ot, addig Zalaegerszegen alig haladta meg az egynegyedét, mivel itt a panziók forgalma volt a legmagasabb. A zalai megyeszékhely kivételével minden városban a szállodai vendégek részarányának túlsúlya jellemző, ami mellett Kőszegen, Nagykanizsán és Szombathelyen a panziók, utóbbi településen pedig emellett a közösségi szálláshelyek forgalma számottevő.

A városok közül Mosonmagyaróváron és Sopronban (Balf) található gyógy- és/vagy wellness szálloda, ahol 2011-ben közel ezer férőhely állt a vendégek rendelkezésére. E hotelek 52 ezer vendég ellátásáról gondoskodtak, melyek hattizede hazai turista volt. Az eltöltött éjszakák száma meghaladta a 130 ezret, s így egy vendég átlagosan 2,5 napra maradt e szállodákban.

13. ábra

Átlagos tartózkodási idő, 2011

A vendégforgalom alakulásával összefüggésben az átlagos tartózkodási idő is változott. 2011-ben egy vendég átlagosan 2,3 éjszakát töltött el a városok szálláshelyein, ami elmaradt a nyugat-dunántúli átlagtól. Az átlagosnál hosszabb tartózkodási idő az üdülőházakat és a szállodákat jellemezte.

Táblázatok

A bruttó hozzáadott értéke alakulása a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban a Nyugat-Dunántúlon.....	37
A működő vállalkozások számának alakulása a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban a Nyugat-Dunántúlon.	37
A működő vállalkozások száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban szervezet-nagyság szerint a Nyugat-Dunántúlon, 2010.	37
A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban megvalósult beruházások a Nyugat-Dunántúlon.....	38
Alkalmazásban állók száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban a Nyugat-Dunántúlon, 2010.....	38
Alkalmazásban állók száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban szervezet-nagyság szerint a Nyugat-Dunántúlon, 2010	38
A teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma és átlagkeresete a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban a Nyugat-Dunántúlon, 2010	39
Településszerkezet, 2011.....	39
A kereskedelmi szálláshelyek főbb jelzőszámainak alakulása a Nyugat-Dunántúlon.....	40
A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása és kihasználtsága a Nyugat-Dunántúlon, 2011.....	40
A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma a Nyugat-Dunántúlon, 2011	41
A kereskedelmi szálláshelyek bevételei a Nyugat-Dunántúlon, 2011.....	41
A kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma a Nyugat-Dunántúlon, 2011.....	42
Az egyéb szálláshelyek főbb jelzőszámainak alakulása a Nyugat-Dunántúlon	43
Kiskereskedelem és vendéglátás a Nyugat-Dunántúlon	43
A kereskedelmi szálláshelyek főbb jelzőszámai a Nyugat-Dunántúli régió turisztikai célpontjain, 2011	44
Az egyéb szálláshelyek főbb jelzőszámai a Nyugat-Dunántúli régió turisztikai célpontjain, 2011	45

**A bruttó hozzáadott érték alakulása a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban
a Nyugat-Dunántúlon***

Év	Összesen, millió forint	Nemzetgazdaság %-ában	Szolgáltatások %-ában
2000	27 052	2,1	4,6
2001	30 611	2,2	4,3
2002	36 180	2,4	4,5
2003	38 623	2,2	4,3
2004	40 517	2,2	4,3
2005	38 645	2,1	4,0
2006	39 918	2,0	3,8
2007	38 044	1,8	3,5
2008	48 849	2,2	4,4
2009	44 113	2,2	4,3
2010*	41 936	2,0	3,9

*Folyóáron. Az adatok 2007-ig TEÁOR'03 szerint, 2008-tól TEÁOR'08 szerint szerepelnek, így összehasonlíthatóságuk korlátozott.

**A működő vállalkozások számának alakulása a szálláshely-szolgáltatás,
vendéglátásban a Nyugat-Dunántúlon***

Év	Vállalkozások összesen	Ebből		Társas vállalkozásokból		
		egyéni vállalkozások	társas vállalkozások	kft-k	rt-k	bt-k
2000	4 186	2 822	1 364	563	12	705
2001	4 157	2 714	1 443	595	11	754
2002	4 371	2 873	1 498	636	11	762
2003	4 299	2 776	1 523	667	10	763
2004	4 248	2 685	1 563	703	7	772
2005	4 155	2 599	1 556	746	7	724
2006	4 041	2 420	1 621	777	7	765
2007	4 056	2 399	1 657	822	7	762
2008	4 049	2 331	1 718	953	5	698
2009	3 906	2 188	1 718	1 032	5	625
2010	3 919	2 154	1 765	1 146	5	559

* TEÁOR változás miatt 2008-tól a korábbi évekkal történő összehasonlítás korlátozott.

**A működő vállalkozások száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban
szervezet-nagyság szerint a Nyugat-Dunántúlon, 2010**

Létszám-kategória	Szálláshely-szolgáltatás	Vendéglátás	Összesen
– 4 fős	423	2 832	3 255
5– 9 fős	64	348	412
10–19 fős	24	170	194
20–49 fő	13	25	38
50 fő és afeletti	9	11	20
Összesen	533	3 386	3 919

**A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban megvalósult beruházások
a Nyugat-Dunántúlon***

Év	Beruházás összesen, millió forint	Ebből:			A nemzet- gazdaság %-ában
		épület, egyéb építmény	gép, berendezés, jármű	társas vállalkozás által megvalósított	
2005	3 827	2 103	1 725	3 600	1,1
2006	2 752	1 528	1 224	2 639	0,8
2007	3 851	1 834	2 017	3 649	1,1
2008	15 257	12 493	2 751	15 038	3,6
2009	5 115	3 718	1 376	5 051	1,5
2010	6 520	4 461	2 059	6 478	1,8

* TEÁOR változás miatt 2008-tól a korábbi évekkal történő összehasonlítás korlátozott.

**Alkalmazásban állók száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban
a Nyugat-Dunántúlon, 2010**

Megnevezés	Szálláshely-szolgáltatás	Vendéglátás	Összesen
Teljes munkaidőben foglalkoztatott	3 244	7 177	10 421
Ebből:			
nő	1 836	4 224	6 060
Nem teljes munkaidőben foglalkoztatott	699	3 590	4 289
Alkalmazásban álló összesen	3 943	10 767	14 710

**Alkalmazásban állók száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban
szervezet-nagyság szerint a Nyugat-Dunántúlon, 2010***

Létszám-kategória	Szálláshely-szolgáltatás	Vendéglátás	Összesen
– 9 fős	810	5 209	6 019
10–19 fős	356	2 267	2 623
20–49 fő	510	740	1 250
50 fő és afeletti	1 910	1 564	3 474
Összesen	3 586	9 780	13 366

* Helyi költségvetési szervek adatai nélkül.

**A teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma és átlagkeresete
a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban a Nyugat-Dunántúlon, 2010***

Év	Szálláshely-szolgáltatás	Vendéglátás	Összesen
Teljes munkaidőben foglalkoztatott	3 023	5 498	8 522
Bruttó átlagkereset forint	137 440	102 087	114 630
a nemzetgazdasági átlag %-ában	76,0	56,4	63,4
Nettó átlagkereset forint	99 306	77 448	85 203
a nemzetgazdasági átlag %-ában	80,7	62,9	69,2

*A 4 főnél többet foglalkoztató vállalkozások, létszámhatártól függetlenül a költségvetési szervek és a kijelölt nonprofit szervezetek adatai.

Településszerkezet, 2011*

Megnevezés	Települések száma		Lakónépesség, fő év végén	
	Nyugat-Dunántúl	ország	Nyugat-Dunántúl	ország
Összesen	657	3 154	993 439	9 957 731
Ebből:				
Város	33	328	587 261	6 939 302
Község	624	2 826	406 178	3 018 429
Népességnagyság csoportok szerint				
– 499	354	1 109	86 459	288 683
500– 999	148	667	105 875	478 691
1 000– 1 999	91	628	125 715	904 561
2 000– 4 999	46	478	132 611	1 434 122
5 000– 9 999	5	127	35 428	873 546
10 000–49 999	9	126	173 200	2 407 811
50 000–	4	19	334 151	3 570 317

* A 2012. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint.

**A kereskedelmi szálláshelyek főbb jelzőszámainak alakulása
a Nyugat-Dunántúlon**

Év	Férőhely ^{a)}	Vendég	Ebből: külföldi	Vendégéjszaka	Ebből: külföldi
2000	49 050	960 858	418 041	3 616 585	1 954 647
2001	50 377	930 695	414 729	3 459 724	1 983 509
2002	52 657	973 231	445 414	3 489 086	2 057 262
2003	60 023	1 012 746	428 653	3 609 627	2 004 106
2004	58 912	1 040 885	435 373	3 590 864	1 965 827
2005	58 125	1 116 025	440 067	3 676 727	1 898 127
2006	50 373	1 198 451	432 632	3 772 570	1 787 284
2007	47 454	1 224 471	441 454	3 896 780	1 819 355
2008	47 289	1 323 931	481 663	4 041 252	1 838 694
2009	47 674	1 286 917	486 223	3 962 837	1 830 545
2010	51 060	1 378 778	533 216	4 306 543	1 929 692
2011	58 582	1 458 212	605 611	4 555 542	2 162 572

a) Július 31-én.

**A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása és kihasználtsága
a Nyugat-Dunántúlon, 2011**

Szállástípus	Egység	Szoba	Férőhely	Kapacitás-kihasználtság ^{a)} , %	
	július 31-én			szoba	férőhely
Szálloda	195	11 219	27 437	49,8	38,4
Ebből:					
ötcsillagos	3	710	1 461	51,1	46,5
négycsillagos	44	4 344	10 848	56,6	43,7
háromcsillagos	100	4 951	12 003	47,7	36,2
kétszillagos	26	540	1 314	21,0	13,6
egyszillagos	4	57	132	22,2	12,5
gyógy szálló	22	2 553	5 644	63,4	52,9
wellness-szálló	29	2 614	6 673	52,2	42,4
Panzió	237	2 531	6 420	24,1	15,8
Üdülőház	53	950	2 578	23,7	19,5
Közösségi szálláshely	43	1 108	4 012	19,0	9,7
Kemping	59	7 254 ^{b)}	18 135	X	11,4
Összesen	587	23 062	58 582	43,1	27,9

a) Éves adatok alapján. b) Lakóegységekkel együtt.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma a Nyugat-Dunántúlon, 2011

Szállástípus	Vendég			Vendégéjszaka		
	külföldi	belföldi	összesen	külföldi	belföldi	összesen
Szálloda	505 142	664 636	1 169 778	1 722 354	1 933 384	3 655 738
Ebből:						
négycsillagos	227 207	300 864	528 071	876 077	792 809	1 668 886
háromcsillagos	201 703	280 034	481 737	600 678	920 964	1 521 642
kétszillagos	8 656	15 252	23 908	16 560	34 415	50 975
egyszillagos	581	2 185	2 766	1 305	4 505	5 810
gyógyszálló	117 198	145 716	262 914	625 371	438 891	1 064 262
wellness-szálló	139 438	213 549	352 987	442 697	547 055	989 752
Panzió	36 539	102 665	139 204	96 338	228 655	324 993
Üdülőtábor	4 451	29 170	33 621	18 445	98 405	116 850
Közösségi szálláshely	1 313	37 705	39 018	7 088	87 893	94 981
Kemping	58 166	18 425	76 591	318 347	44 633	362 980
Összesen	605 611	852 601	1 458 212	2 162 572	2 392 970	4 555 542

A kereskedelmi szálláshelyek bevételei a Nyugat-Dunántúlon, 2011

Millió forint

Szállástípus	Összes bruttó bevétel	Ebből:		
		Szállásdíj bevétele	Vendéglátás bevétele	Beváltott üdülési csekk értéke
Szálloda	45 387,2	22 192,9	10 489,5	3 136,1
Ebből:				
ötcsillagos	6 223,0	3 010,4	1 786,3	134,2
négycsillagos	24 662,8	11 764,7	5 395,7	1 538,7
háromcsillagos	12 456,4	6 436,5	2 726,5	1 321,1
kétszillagos	424,0	236,0	115,7	28,0
egyszillagos	58,6	34,3	22,0	6,3
gyógyszálló	16 868,5	7 973,2	3 600,0	985,2
wellness-szálló	13 196,4	6 106,1	2 991,9	1 122,7
Panzió	4 539,9	1 577,1	2 729,8	374,8
Üdülőtábor	458,2	375,8	44,8	60,6
Közösségi szálláshely	295,0	206,3	60,6	10,9
Kemping	932,4	783,6	7,8	14,3
Összesen	51 612,6	25 135,6	13 332,5	3 596,7

**A kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma
a Nyugat-Dunántúlon, 2011**

Ország	Kereskedelmi szálláshelyek összesen		Ebből: szállodák	
	Vendég	Vendégéjszaka	Vendég	Vendégéjszaka
Európai Unió országai együtt	512 096	1 846 020	415 811	1 420 759
Ebből:				
Ausztria	160 362	505 591	129 886	396 170
Belgium	4 181	15 223	3 096	10 276
Bulgária	2 590	3 922	2 456	3 715
Csehország	92 902	282 315	77 070	234 759
Dánia	3 345	15 298	1 294	3 844
Egyesült Királyság	6 213	18 605	5 374	16 243
Finnország	1 724	6 047	1 202	4 218
Franciaország	7 367	23 711	5 705	19 021
Hollandia	8 218	28 435	4 357	10 159
Lengyelország	12 045	35 037	7 725	21 885
Németország	126 713	724 530	100 557	539 882
Olaszország	14 700	35 055	12 609	30 155
Románia	35 256	56 684	33 223	49 893
Spanyolország	2 387	6 283	2 040	5 193
Svédország	3 067	9 647	2 551	7 940
Szlovákia	22 787	59 006	20 093	50 681
Szlovénia	4 923	12 255	4 124	10 578
Horvátország	2 186	5 389	1 750	3 928
Norvégia	1 657	5 856	1 488	5 357
Oroszország	19 637	144 165	19 302	142 637
Svájc	8 611	48 506	6 882	41 029
Szerbia	2 481	4 211	2 378	4 023
Ukrajna	34 176	47 178	33 759	46 578
Amerikai Egyesült Államok	3 888	11 780	3 712	10 733
Izrael	1 328	11 024	1 292	10 924
Japán	1 294	1 966	1 259	1 896
Kanada	1 277	4 703	1 131	4 210
Kína	5 926	7 340	5 867	7 197
Külföldi összesen	605 611	2 162 572	505 142	1 722 354

**Az egyéb szálláshelyek főbb jelzőszámainak alakulása
a Nyugat-Dunántúlon***

Év	Férőhely ^{a)}	Vendég	Ebből: külföldi	Vendégéjszaka	Ebből: külföldi
2000	37 681	134 939	88 561	839 001	573 446
2001	38 895	132 328	93 689	779 795	573 575
2002	40 118	126 757	88 895	755 169	544 786
2003	39 835	111 933	69 697	698 139	445 426
2004	39 229	141 329	77 493	659 127	409 540
2005	41 023	114 004	55 737	621 654	362 807
2006	39 225	110 521	45 307	619 806	322 331
2007	38 939	125 890	44 765	618 867	303 464
2008	36 791	135 337	39 045	678 143	276 539
2009	38 606	142 620	36 389	656 755	254 073
2010	37 111	147 456	45 400	629 457	242 775
2011	32 912	150 412	48 650	631 566	249 110

* 2009-ig magánszálláshelyek.

a) Július 31-én.

Kiskereskedelem és vendéglátás a Nyugat-Dunántúlon

Év	Kiskereskedelmi üzlet	Ebből: egyéni vállalkozó által üzemeltetett	Vendéglátóhely	Ebből: egyéni vállalkozó által üzemeltetett
2000	17 145	8 537	5 630	3 568
2001	17 416	8 354	5 862	3 563
2002	17 668	8 166	6 043	3 523
2003	17 726	7 984	6 295	3 491
2004	17 679	7 751	6 389	3 430
2005	17 739	7 597	6 544	3 385
2006	17 653	7 193	6 595	3 236
2007	17 189	6 848	6 694	3 190
2008	16 406	6 250	6 476	2 949
2009	16 258	6 082	6 531	2 916
2010	14 999	5 337	6 148	2 598
2011	14 917	5 246	6 083	2 499

**A kereskedelmi szálláshelyek főbb jelzőszámai
a Nyugat-Dunántúli régió turisztikai célpontjain, 2011**

Év	Férőhely ^{a)}	Vendég	Ebből: külföldi	Vendégéjszaka	Ebből: külföldi
Tájvidékek					
Balaton part	26 390	478 233	162 013	1 908 393	915 831
Fertő táj	4 614	211 184	63 116	545 695	165 462
Kőszeghegyalja	6 305	173 145	86 924	699 511	389 779
Őrség	1 840	32 398	12 188	88 738	33 915
Szigetköz	5 181	199 511	109 464	424 900	229 473
Összesen	44 330	1 094 471	433 705	3 667 237	1 734 460
Üdülőhelyek					
Alsópáhok	1 087	29 632	2 844	110 824	19 236
Balatongyörök	1 438	16 644	3 301	45 321	10 538
Bük	5 355	154 430	84 319	655 801	381 862
Gyenesdiás	5 058	20 039	7 282	71 177	34 354
Hegyeshalom	415	37 586	35 434	41 607	38 971
Hegykő	748	19 809	12 579	91 259	71 794
Hévíz	6 160	207 000	101 178	990 980	645 998
Kehidakustány	871	13 443	1 330	36 566	5 373
Keszthely	3 665	50 214	16 259	171 416	63 783
Lenti	992	8 341	4 609	27 719	17 213
Sárvár	2 657	159 544	91 002	444 988	271 234
Szentgotthárd	711	23 714	11 808	66 470	33 296
Vonyarcvashegy	767	8 834	2 364	29 228	11 053
Zalakaros	6 232	131 294	25 397	436 454	108 995
Összesen	36 156	880 524	399 706	3 219 810	1 713 700
Városok					
Győr	2 873	133 992	74 098	284 406	147 295
Kőszeg	620	14 841	1 341	34 061	3 654
Mosonmagyaróvár	985	45 297	29 534	100 199	70 458
Nagykanizsa	694	18 467	8 304	34 932	13 781
Sopron	3 383	184 095	49 127	439 030	91 273
Szombathely	2 388	41 462	10 872	82 286	25 668
Zalaegerszeg	1 417	18 004	3 526	44 196	12 939
Összesen	12 360	456 158	176 802	1 019 110	365 068

a) Július 31-én.

**Az egyéb szálláshelyek főbb jelzőszámai
a Nyugat-Dunántúli régió turisztikai célpontjain, 2011**

Év	Férőhely ^{a)}	Vendég	Ebből: külföldi	Vendégéjszaka	Ebből: külföldi
Tájvidékek					
Balaton part	17 671	47 721	17 644	267 615	120 668
Fertő táj	1 655	15 046	1 810	47 865	6 742
Kőszeghegyalja	3 771	25 784	17 882	112 618	85 502
Őrség	1 510	11 316	281	35 960	1 764
Szigetköz	1 139	10 110	4 279	26 575	7 775
Összesen	25 746	109 977	41 896	490 633	222 451
Üdülőhelyek					
Alsópáhok	336	355	101	1 278	532
Balatongyörök	1 795	3 777	1 494	14 801	7 029
Bük	2 966	20 254	15 631	96 007	77 765
Gyenesdiás	2 772	4 670	1 720	26 183	9 983
Hegyeshalom	101	561	70	3 218	161
Hegykö	211	1 460	276	5 697	1 523
Hévíz	4 004	17 407	8 290	69 796	40 478
Kehidakustány	1 285	4 633	219	14 022	882
Keszthely	1 443	4 031	1 360	24 184	8 060
Lenti	466	3 570	1 321	10 258	7 259
Sárvár	738	6 888	1 654	19 317	5 588
Szentgotthárd	192	2 870	154	10 783	800
Vonyarcvashegy	3 217	6 021	1 905	59 024	12 345
Zalakaros	3 157	6 087	1 934	59 827	38 184
Összesen	22 683	82 584	36 129	414 395	210 589
Városok					
Győr	239	3 234	2 283	5 789	3 361
Kőszeg	181	1 953	1 888	6 557	6 290
Mosonmagyaróvár	232	2 237	933	4 871	1 618
Nagykanizsa	162	932	123	4 399	207
Sopron	673	8 739	727	28 167	1 692
Szombathely	308	1 113	62	3 153	247
Zalaegerszeg	228	2 624	153	7 698	546
Összesen	2 023	20 832	6 169	60 634	13 961

a) Július 31-én.

Függelék

A kiadványban bemutatott tájvidékek települései a következők:

Balaton part	Alsópáhok, Balatonyörök, Balatonmagyaród, Bókaháza, Csapi, Cserszegtomaj, Dióskál, Egeraracs, Esztergályhorváti, Felsőpáhok, Galambok, Garabonc, Gétye, Gyenesdiás, Hévíz, Karmacs, Keszthely, Nagyrada, Nemesbük, Rezi, Sármellék, Szentgyövrár, Vállus, Vár völgy, Vindornyafok, Vindornyalak, Vindornyaszőlős, Vonyarcvashegy, Zalaapáti, Zalacsány, Zalakaros, Zalakomár, Zalamerenye, Zalasabar, Zalasántó, Zalaszentmárton, Zalaújlak, Zalavár
Fertő táj	Fertőboz, Fertőd, Fertőhomok, Fertőrákos, Fertőszéplak, Hegykő, Hidegség, Nagycenk, Sarród, Sopron
Kőszeghegyalja	Bozsok, Bő, Bük, Cák, Csepreg, Gór, Gyöngyösfalu, Horvátzsidány, Kiszsidány, Kőszeg, Kőszegdorozsló, Kőszegpaty, Kőszegszerdahely, Lukács háza, Nemescsó, Ómod, Peresznye, Pustacsó, Tormásliget, Tömörd, Velem
Őrség	Alsószőlőnk, Apátistvánfalva, Bajánsenye, Csákánydorozsló, Csöde, Csörötnek, Daraboshegy, Felsőjánosfa, Felsőmarác, Felsőszenterzsébet, Felsőszőlőnk, Gasztony, Halogy, Hegyhátszentjakab, Hegyhátszentmárton, Ispánk, Ivánc, Kercaszomor, Kerkáskápolna, Kétvölgy, Kisrákos, Kondorfa, Magyarföld, Magyarlak, Magyarszombatfa, Nádasd, Nagyrákos, Orfalu, Órimagyarósd, Óriszentpéter, Pankasz, Rábagyarmat, Rátót, Szaknyér, Szakonyfalu, Szalafő, Szatta, Szentgotthárd, Szentgyörgyvölgy, Szőce, Vasszentmihály, Velemér, Viszák, Zalalövő
Szigetköz	Abda, Ásványráró, Bezenye, Darnózseli, Dunakiliti, Dunaremete, Dunaszeg, Dunaszentpál, Dunasziget, Feketeerdő, Győr, Győrladamér, Győrújfalú, Győrzámoly, Halászi, Hédervár, Kimle, Kisbajcs, Kisbodak, Kunsziget, Lipót, Máriakálnok, Mecsér, Mosonmagyaróvár, Nagyabajcs, Öttevény, Püski, Rajka, Vámoszabadi, Vének

Megjegyzések:

A százalék- és viszonyszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítjuk.

Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történik, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

A népességre vetített mutatókat lakónépességi adatok alapján számítottuk.

Jelmagyarázat:

– = a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.

.. = az adat nem ismeretes.

0 = a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.

+ = előzetes adat.

| = a vonallal elválasztott adatok összehasonlíthatósága korlátozott.

X = a mutató nem értelmezhető.

További információk, adatok (linkek):

[stADAT-táblák](#)

[Módszertan](#)

ISBN 978-963-235-381-4

Elérhetőségek:

Felelős szerkesztő: Nyitrai József igazgató

További információ: Kása Katalin tájékoztatási osztályvezető

Telefon: (+36-96) 502-423, katalin.kasa@ksh.hu

Info.gyor@ksh.hu, telefon: (+36-96) 502-400